

1. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS LIEPĀJAS PILSĒTĀ

Demogrāfija

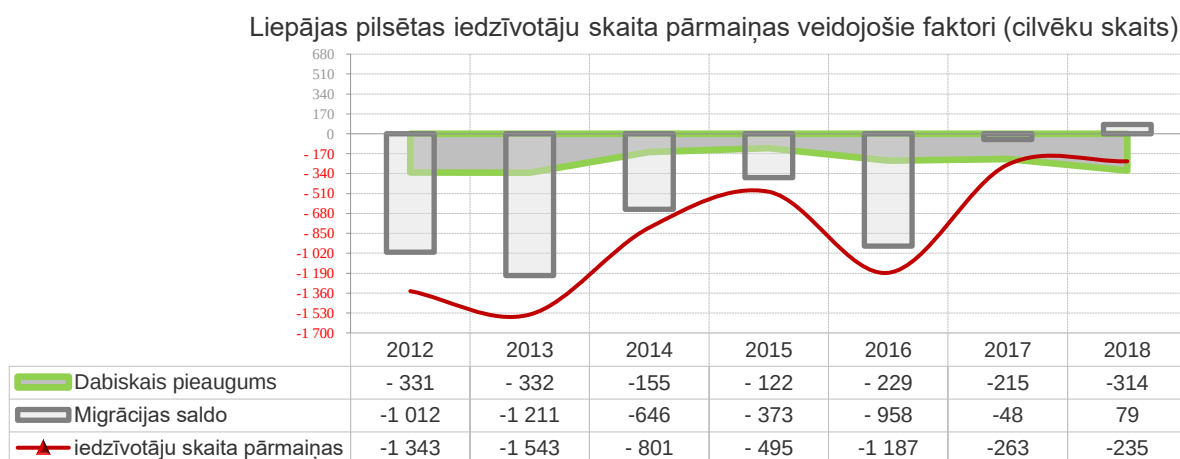
2018.gadā Liepājā dzīvoja 68 945 iedzīvotāji (trešā lielākā pilsēta);

- Vidējais iedzīvotāju vecums Liepājā bija 42,2 gadi (trešā jaunākā pilsēta starp republikas pilsētām);
- Demogrāfiskā slodze - 690 bērni, pusaudži un pensionāri uz 1000 iedzīvotājiem (augstākā rādītāja vērtība starp republikas pilsētām).
- Liepājas iedzīvotāju vecumstruktūra:
 - Pirms-darbspējas vecumā (0-14 gadi) – 17,2% (trešais augstākais rādītājs);
 - Darbspējas vecumā (15-63 gadi) – 59,2% (otrs zemākais rādītājs);
 - Vīrs-darbspējas vecumā (vīrs 63 gadiem) – 23,6% (ceturtais rādītājs).

1.attēls

Iedzīvotāju skaita izmaiņas ietekmēja gan negatīvs dabiskais pieaugums, gan arī negatīvs mehāniskais pieaugums (migrācija). Jāpiebilst, ka iedzīvotāju aizbraukšanas tendence no Liepājas pakāpeniski samazinās, un 2018. gadā pirmo reizi daudzu gadu laikā tika sasniegts pozitīvs migrācijas saldo. Labvēlīgas migrācijas tendences arvien būtiskāk kompensē negatīvo dabisko pieaugumu, līdz ar to kopējā iedzīvotāju skaita samazināšanās tendence ir būtiski izmainījusies 2017. un 2018. gadā.

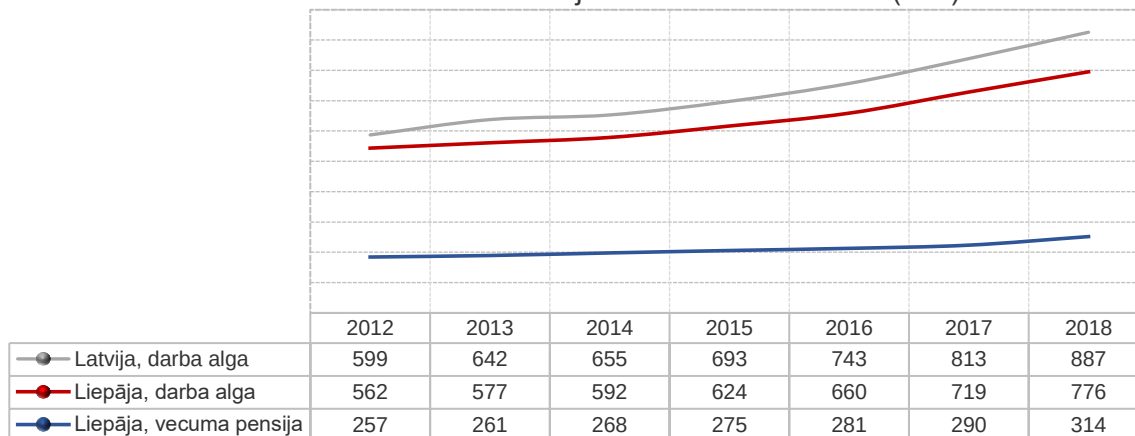
2.attēls

2018. gadā pirmo reizi daudzu gadu laikā tika sasniegts pozitīvs migrācijas saldo. Labvēlīgas migrācijas tendences savukārt arvien būtiskāk kompensē negatīvo dabisko pieaugumu, kas savukārt atspoguļojas arvien slāpētākā iedzīvotāju kopskaita samazinājumā.

IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMI

2018. gadā vidējā bruto darba samaksa Liepājā bija 776 eiro, kas ir 87,5% no Latvijas vidējās bruto darba samaksas (887 eiro). 2017. gada vidējā bruto darba samaksa Liepājā, salīdzinot ar 2012. gada vidējo bruto darba samaksu pieaugusi par 38,1%. Valstī vidējā bruto darba samaksa septiņu gadu laikā pieaugusi par 48,1%.

Mēneša vidējā bruto darba samaksa (eiro)

Avots: Valsts sociālās apdrošināšanas Statistikas daļa

3.attēls

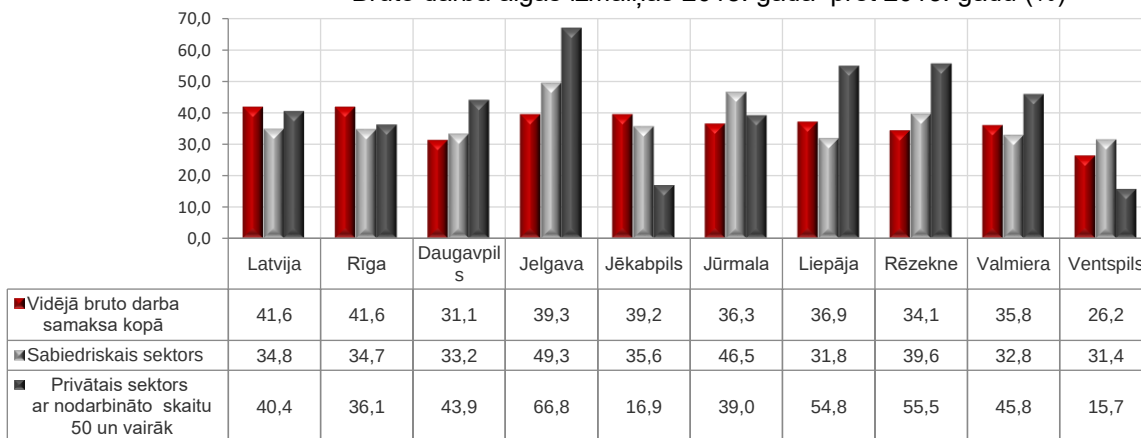
Sabiedriskajā sektorā strādājošo vidējā darba samaksa Liepājā 2018. gadā ir 873 eiro. Salīdzinot ar 2012. gadu, sabiedriskajā sektorā strādājošo bruto darba samaksa palielinājusies par 42,7%.

Privātajā sektorā ar nodarbināto skaitu 50 un vairāk vidējā darba samaksa 2018. gadā bija 1 073 eiro. Salīdzinot ar 2012. gadu privātajā sektorā ar nodarbināto skaitu 50 un vairāk vidējā darba samaksa pieaugusi par 45,4%.

Vidējā vecuma pensija Liepājā 2018. gadā bija 314 eiro, kas ir par 22,2% vairāk nekā 2012.gada vidējā vecuma pensija.

Starp 9 republikas nozīmes pilsētām Liepājā saglabājās ceturrtā zemākā vidējā bruto darba samaksa. Privātajā sektorā ar nodarbināto skaitu 50 un vairāk strādājošo alga 2018. gadā bijusi ceturrtā augstākā. Sabiedriskajā sektorā strādājošajiem bijusi piektā augstākā vidējā bruto darba samaksa

Bruto darba algas izmaiņas 2018. gadā pret 2013. gadu (%)

4.attēls

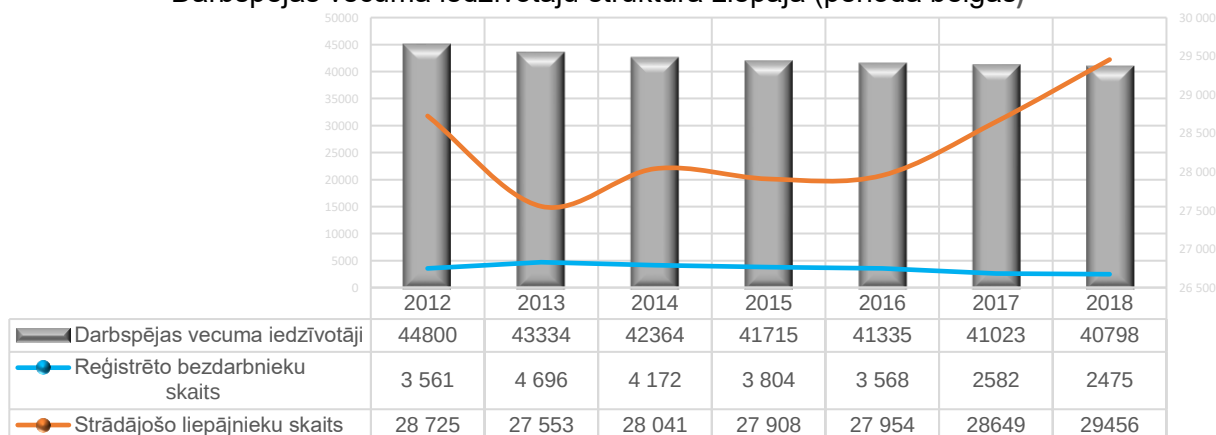
Salīdzinot darba algas izmaiņas pēdējo sešu gadu laikā, Liepāja bijis trešais straujākais darba alga pieaugums, bet tas ir bijis zemāks par valstī vidējo darba algas pieaugumu. Sabiedriskajā

sektorā bijis viens no zemākajiem darba algas pieaugumiem, bet privātajā sektorā ar nodarbināto skaitu 50 un vairāk bijis viens no straujākajiem darba algas pieaugumiem.

DARBASPĒKS

2019. gada sākumā 59,2% no visiem Liepājas iedzīvotājiem bija darbaspējas vecumā (starp deviņām republikas nozīmes pilsētām Liepājā ir otrs zemākais darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars). Bērnu un pusaudžu līdz 15 gadu vecumam jeb iedzīvotāju līdz darbaspējas vecumam īpatsvars 2019. gada sākumā bija 17,2%. Liepājā ir trešais augstākais iedzīvotāju līdz darbaspējas vecumam īpatsvars. Augstāks rādītājs ir Jelgavā (18,2%) un Valmierā (17,6%).

Darbaspējas vecuma iedzīvotāju struktūra Liepājā (perioda beigās)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde; Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra; Nodarbinātības valsts aģentūra

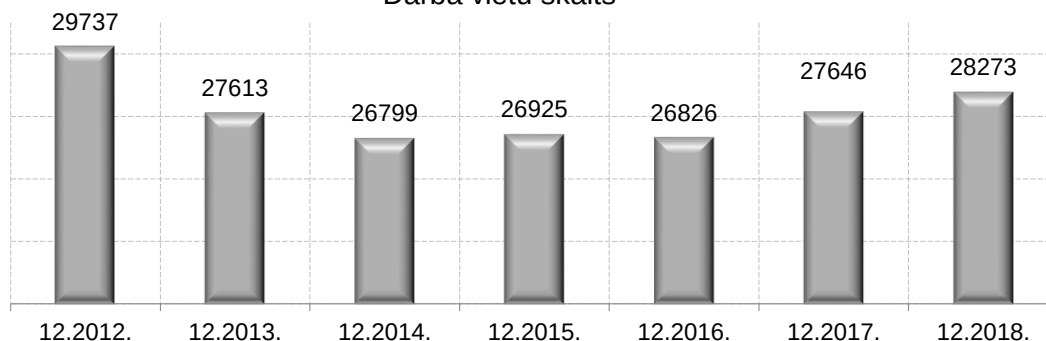
5.attēls

2018. gada beigās strādāja 29 456 jeb 72,2% darbaspējas vecuma liepānieki, 6,0% darbaspējas vecuma iedzīvotāji bija reģistrētie bezdarbnieki un 21,8% pārējie darbaspējas vecuma iedzīvotāji – skolēni, studenti, māsaimnieces, personas ar invaliditāti, u.c..

Kopš 2012. gada darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits samazinājies par 8,9%, strādājošo skaits palielinājies par 2,6%, bezdarbnieku skaits samazinājies par 30,5%.

2018. gada jūnijā Liepājā reģistrētajos uzņēmumos bija 28 273 darba vietas. Salīdzinot ar 2012. gada decembri darba vietu skaits Liepājas uzņēmumos samazinājies par 1 464 darba vietām jeb par 4,9%. Savukārt gada griezumā darba vietu skaits palielinājies par 809 darba vietām.

Darba vietu skaits

Avots: Valsts ieņēmumu dienests

6.attēls

Salīdzinot ar 2014. gada decembri, kad bija zemākais darba vietu skaits Liepājā reģistrētajos uzņēmumos, darba vietu skaits pieaudzis par 2 295 darba vietām.

Pusgada laikā straujākais darba vietu skaits pieaugums bijis:

- būvniecības nozarē – 203 darba vietas;
- izmītināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 201 darba vieta;
- rūpniecības nozarē – 115 darba vietas.

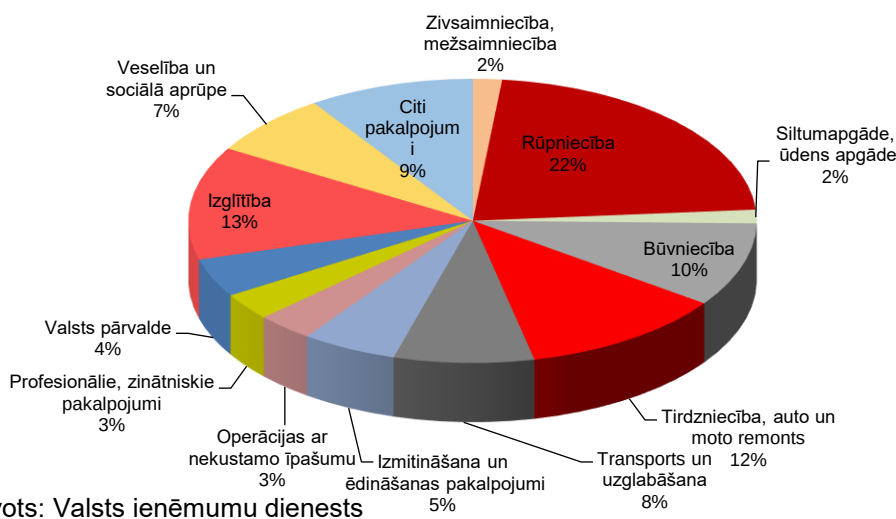
Liepājnieki tiek nodarbināti arī uzņēmumos, kuru juridiskā adrese ir ārpus Liepājas. Uzņēmumu ārpus pašvaldības teritorijas TOP 10, kuri 2018.gadā nodarbinājuši lielāko skaitu liepājnieku:

- ✓ SIA "Maxima Latvija";
- ✓ Valsts policija;
- ✓ VAS "Latvijas dzelzceļš";
- ✓ SIA "Tonus elast";
- ✓ SIA "Baltic IT";
- ✓ Tiesu administrācija;
- ✓ Ieslodzījumu vietu pārvalde;
- ✓ SIA "RK metāls";
- ✓ Valsts ieņēmumu dienests;
- ✓ AS "Sadales tīkls".

Valsts ieņēmumu dienesta sniegtajā informācijā par darba vietu sadalījumu tautsaimniecības nozaru griezumā, redzams, ka visvairāk darba vietu 2018. gada beigās Liepājā nodrošina:

- ieguves un apstrādes rūpniecības nozare – 22,1% no kopējā darba vietu skaita Liepājā reģistrētajos uzņēmumos;
- izglītības nozare – 12,9% no kopējā darba vietu skaita Liepājā reģistrētajos uzņēmumos;
- vairumtirdzniecības, mazumtirdzniecības, automobiļu un motociklu remonta nozare – 11,7% no kopējā darba vietu skaita Liepājā reģistrētajos uzņēmumos;
- būvniecības nozare – 9,6% no kopējā darba vietu skaita Liepājā reģistrētajos uzņēmumos;
- transporta uz uzglabāšanas nozare – 8,2% no kopējā darba vietu skaita Liepājā reģistrētajos uzņēmumos.

Darba vietu sadalījums pa tautsaimniecības nozarēm Liepājā reģistrētajos uzņēmumos 2018.gada decembrī (%)

Avots: Valsts ieņēmumu dienests

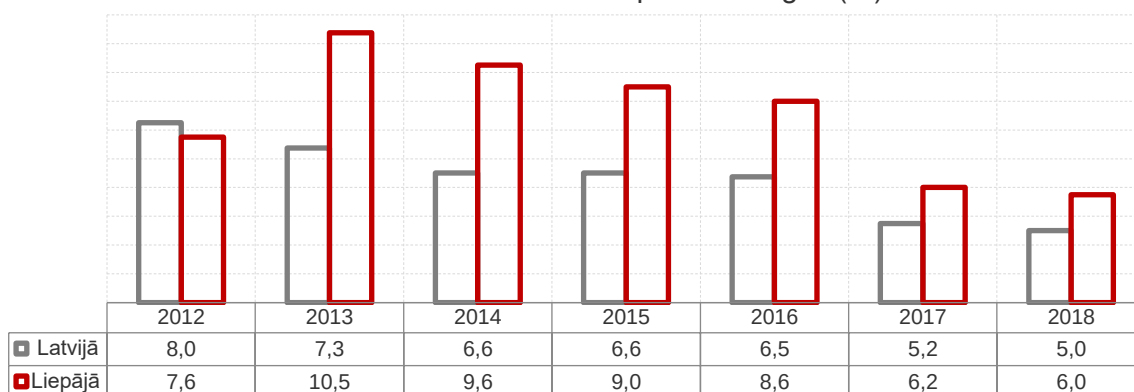
7.attēls

BEZDARBS

2017. gadā Nodarbinātības valsts aģentūra mainīja bezdarba līmeņa aprēķina metodiku, attiecinot reģistrēto bezdarbnieku skaitu pret darbspējas vecuma iedzīvotāju skaitu.

2018. gada beigās bezdarba līmenis jeb reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars darbspējas vecuma iedzīvotāju skaitā Liepājā bija 6,0%. Salīdzinot ar 2012. gadu, bezdarba līmenis Liepājā samazinājies par 21,1% jeb par 1,6 procentpunktiem.

Bezdarba līmenis perioda beigās (%)

Avots: Nodarbinātības valsts aģentūra

8.attēls

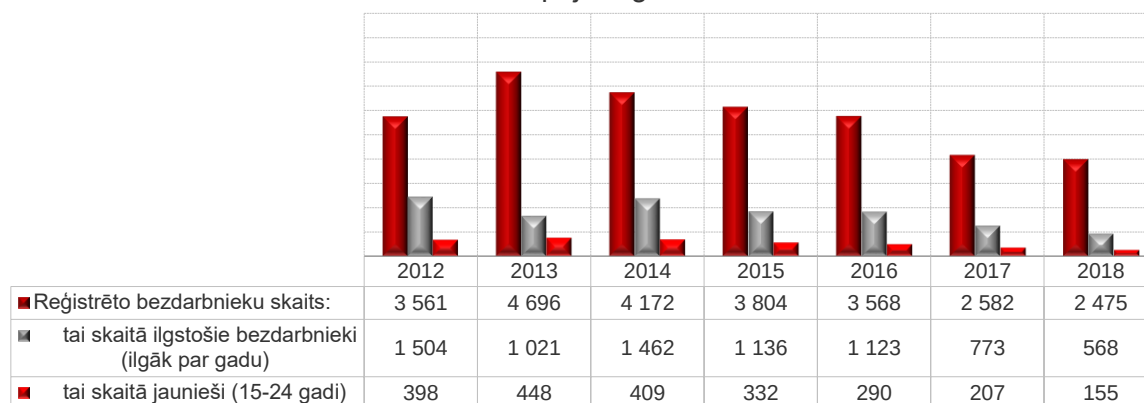
2018. gada beigās Liepājā reģistrēto bezdarbnieku skaits bija 2 475, kas ir par 30,5% mazāk nekā 2012. gada beigās.

Ilgstošā bezdarba (bezdarbnieka statuss ilgāk par gadu) problēma ir aktuāla ne tikai Liepājā, bet visā valstī. No 2 475 reģistrētajiem bezdarbniekiem 568 bezdarbnieki jeb 23,0% bija ilgstošie bezdarbnieki, t.i. konkrētās personas bez darba ir ilgāk par gadu. Salīdzinot ar 2012. gadu, ilgstošo bezdarbnieku skaits samazinājies par 62,2%.

Ilgstošie bezdarbnieki pārsvarā ir zemākas kvalifikācijas profesiju pārstāvji. Visvairāk ilgstošo bezdarbnieku vidū ir bijušie palīgstrādnieki, apsargi, veikala pārdevēji, sētnieki, apkopēji. Daudzi ilgstošie bezdarbnieki, kuriem ir kvalifikācija, ir tuvu pensijas vecumam, un nereti viņu kvalifikācijas prasmes nav atbilstošas mūsdienu darba tirgum, tās ir iegūtas krietnu laiku atpakaļ. Daļai ilgstošo bezdarbnieku tā varbūt ir nevēlēšanās strādāt, bet ir arī nomāktība, motivācijas zudums, neticība saviem spēkiem, kas liedz saņemties, rīkoties, iekļauties sabiedrībā un darba vidē.

28.attēls

Liepājā reģistrēto bezdarbnieku skaits

Avots: Nodarbinātības valsts aģentūra

9.attēls

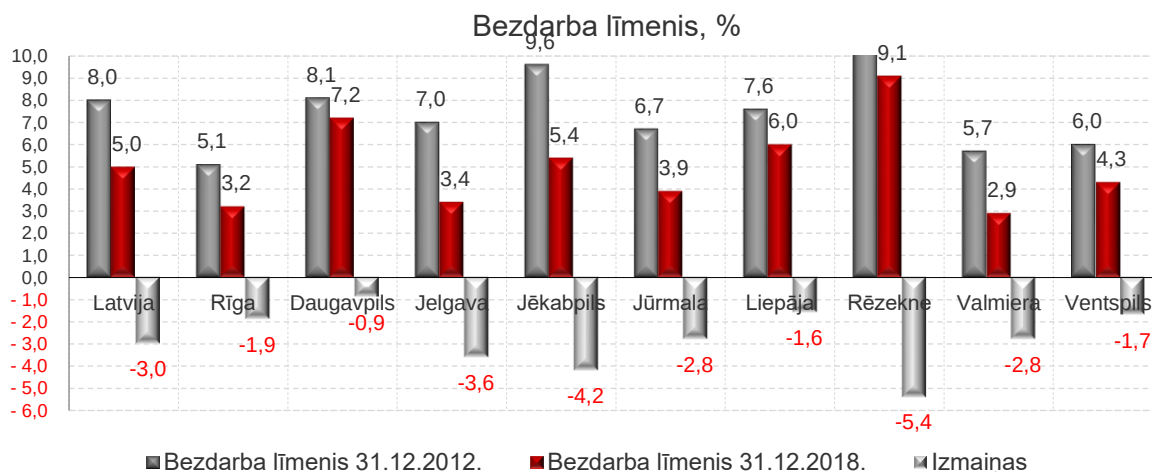
Otra aktuālākā bezdarba problēma ir jauniešu no 15 līdz 24 gadu vecumam lielais īpatsvars kopējā bezdarbnieku skaitā. 2018. gada beigās jauniešu bezdarbnieku īpatsvars kopējā bezdarbnieku skaitā bija 6,3%.

Bezdarbnieka profils 2018. gada decembrī reģistrētajiem bezdarbniekiem:

- ✓ 1 100 vīrieši un 1 375 sievietes;
- ✓ 446 invalīdi;
- ✓ 457 personas pirmspensijas vecumā
- ✓ 457 bezdarbnieki ar augstāko izglītību;
- ✓ 1 994 bezdarbnieki ar profesionālo izglītību.

Aktuāla problēma ir pirmspensijas vecuma bezdarbnieki. Pirmspensijas vecuma bezdarbnieku īpatsvars kopējā bezdarbnieku skaitā ir pieaudzis no 13,6% 2012.gada beigās līdz 16,4% 2019.gada beigās.

Salīdzinot deviņas republikas nozīmes pilsētas Liepājā vēsturiski saglabājās trešais augstākais bezdarba līmenis.

Informācijas avots: Nodarbinātības valsts aģentūra

10.attēls

Pēdējo septiņu gadu laikā Liepāja bijis viens no zemākajiem bezdarba līmeņa samazinājumiem – 1,6%.

1.1. LIEPĀJAS EKONOMIKAS VADOŠO NOZARU APSKATS

1.1.1. VISPĀRĪGIE DATI PAR PILSĒTAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES PIEVILCĪBU

Liepājas uzņēmējdarbības vides pievilcību *post-factum* atspoguļo izmaiņas pilsētā izvietoto uzņēmumu kopskaitā, pieņemot, ka mazāk konkurētspējīga biznesa vide rezultēsies ar uzņēmumu skaita samazināšanos.

Šī aspekta atspoguļošanai, no pētāmās ekonomiski aktīvo tirgus vienību statistiskās kopas tvēruma tika izslēgtas tādas uzņēmumu juridiskās formas, kā individuālie komersanti un pašnodarbinātie, kuru skaitu būtiski ietekmē tādi “traucēkļi”, kā izmaiņas nodokļu režīmā attiecībā uz uzņēmumiem ar atvieglotu nodokļu režīmu (mikrouzņēmumiem), kā arī Uzņēmumu reģistra un Valsts ieņēmumu dienesta īstenotās uzskaites metodes izmaiņas. Tāpat netiek apskatītas pilsētas tautsaimniecībai neraksturīgās un maz pārstāvētas zemnieku un zvejnieku saimniecības, kā arī fondi, nodibinājumi un biedrības.

UZŅĒMUMI

Līdz 2018. gada beigām Liepājā reģistrēti 10 259 uzņēmumi (3% no Latvijā reģistrēto uzņēmumu kopskaita).

2018. gadā Liepājā reģistrēti 273 jauni uzņēmumi – 236 sabiedrības ar ierobežotu atbildību, 34 individuālie komersanti, viena akciju sabiedrība un divas pilnsabiedrības.

Liepājā komercreģistrā reģistrētie uzņēmumi pa uzņēmējdarbības formām

Uzņēmējdarbības forma	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sabiedrība ar ierobežotu atbildību	359	327	282	297	243	261	236
Individuālais komersants	36	27	38	30	21	39	34
Akciju sabiedrība	1	2	8	0	1	5	1
Eiropas komercsabiedrība	0	0	0	1	0	0	0
Filiāle	1	0	0	0	0	0	0
Pilnsabiedrība	0	1	0	0	0	0	2
Ārvalsts komersanta filiāle	3	2	2	2	1	1	0
Kooperatīvā sabiedrība	1	0	0	0	0	0	0
Zemnieku saimniecība	1	1	0	0	0	0	0
Kopā	402	360	330	330	266	306	273

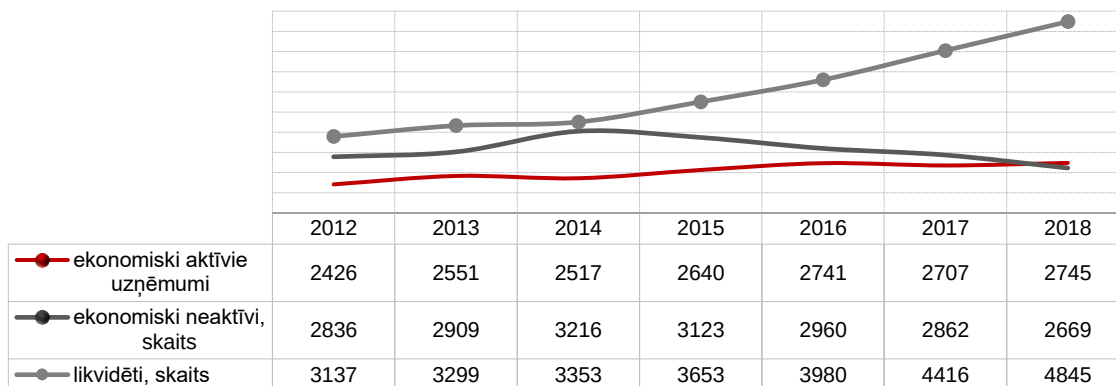
Avots: SIA "Lursoft IT"

Jaunreģistrēto uzņēmumu skaits, salīdzinot ar 2017. gadu, samazinājies par 33 uzņēmumiem. Uzņēmumu dibināšanu, iespējams, ietekmējusi 2018. gadā realizētā nodokļu reforma. 2018. gadā stājās spēkā ierobežojumi uzņēmumiem ar atvieglotu nodokļu režīmu (mikrouzņēmumiem). Uzņēmējs, iespējams, pirms jauna uzņēmuma dibināšanas rūpīgāk apsver jauna uzņēmuma dibināšanu.

2018. gadā Liepājā bija reģistrētas 5 343 ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības – gan juridiskas, gan fiziskas personas, kas 2018. gadā ražoja produkciju, sniedza pakalpojumus neatkarīgi no tā, vai tie bija aktīvi visu pārskata periodu vai tikai daļu no tā.

Ekonomiski aktīvo uzņēmumu (komercsabiedrības un individuālie komersanti) skaits 2018. gadā bija 2 745, kas ir par 13,1% vairāk nekā 2012. gadā.

Liepājā reģistrēto uzņēmumu struktūra

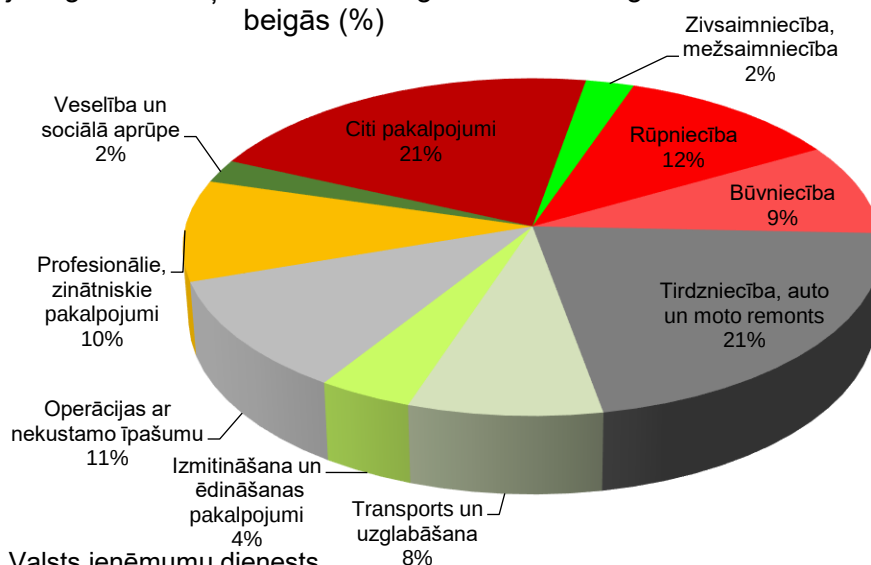
Informācijas avots: SIA "Lursoft" ; Centrālā statistikas pārvalde

11.attēls

Ekonomiski aktīvo uzņēmumu (komercsabiedrības un individuālie komersanti) skaitam ir tendence palielināties.

Nozaru griezumā visvairāk Liepājā reģistrēto uzņēmumu darbojās tirdzniecības, auto un moto remonta nozarē – 21%. Rūpniecības nozarē darbojās 12% uzņēmumu, nekustamo īpašumu nozarē darbojās 11% uzņēmumu, būvniecības nozarē darbojās 9% uzņēmumu, transporta un uzglabāšanas nozarē darbojās 8% uzņēmumu, veselības aprūpes nozarē darbojās 2% uzņēmumu.

Liepājā reģistrētie uzņēmumi nozaru griezumā 2018. gada beigās (%)

Avots: Valsts ieņēmumu dienests

12.attēls

TAUTSAIMNIECĪBA

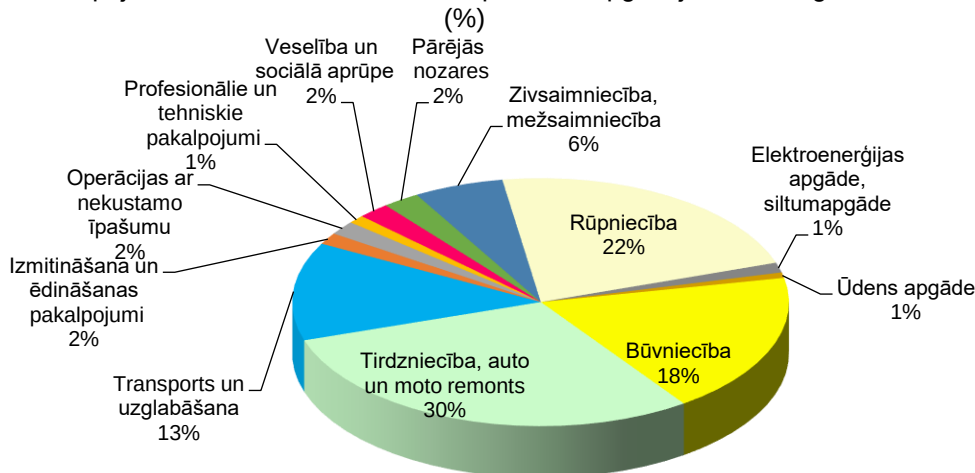
2018. gadā Liepājā reģistrēto uzņēmumu neto apgrozījums jeb Liepājas tautsaimniecības nozaru apgrozījums bija 1 589,2 milj. eiro, t.sk. 771,8 milj. eiro jeb 48,6% ražošanas sektorā un 817,4 milj. eiro jeb 51,4% pakalpojumu sektorā. Līdz 2013.gadam pilsētas tautsaimniecībā noteicošā loma bija ražošanai.

Salīdzinot ar 2017. gadu, Liepājā reģistrēto uzņēmumu neto apgrozījums pieaudzis par 15,4%.

Sākot ar 2013. gadu noteicošā loma tautsaimniecībā ir pakalpojumu sfērai un 2018. gadā šī tendence saglabājas, bet pakalpojumu sfēras īpatsvars pērnajā gadā mazinās un sāk pieaugt ražošanas sfēras īpatsvars. 2018. gadā abu tautsaimniecības sfēru proporcija mainījās par pieciem procentpunktiem.

Vadošās tautsaimniecības nozares Liepājā pēc neto apgrozījuma īpatsvara ir tirdzniecības, auto un moto remonta nozare (29,8%) un rūpniecības nozare (22,3%).

Liepājas tautsaimniecības struktūra pēc neto apgrozījuma 2018.gadā (%)

Avots: SIA "Lursoft IT"

13.attēls

RŪPNIECĪBA

2018. gada gadā Liepājā apstrādes rūpniecības (turpmāk tekstā rūpniecība) produkcija saražota par 282,4 milj. eiro (3,9% no Latvijas kopapjoma). Salīdzinot ar 2017. gadu, rūpniecības produkcijas izlaides apjoms palielinājies par 11,3 milj. eiro jeb par 4,2%.

Realizētās produkcijas apjoms 2018. gadā bija 287,0 milj. eiro (3,9% no Latvijas kopapjoma). Salīdzinot ar 2017. gadu, realizētās rūpniecības produkcijas apjoms palielinājies par 7,1 milj. eiro jeb par 2,5%.

Eksportētās rūpniecības produkcijas īpatsvars Liepājā 2018. gadā bija 78%.

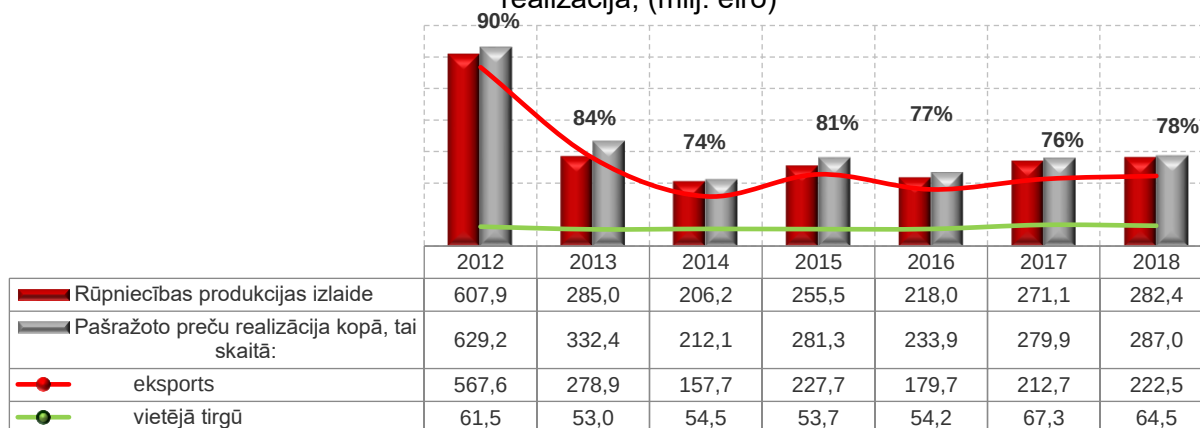
2018. gadā eksportam realizētas preces par 222,5 milj. eiro, kas ir par 9,8 milj. eiro jeb par 4,6% vairāk nekā 2017. gadā.

Vietējā tirgū realizētas preces par 64,5 milj. eiro, kas ir par 2,8 milj. eiro jeb par 4,2% mazāk nekā 2017. gadā.

Salīdzinot ar 2012.gadu, kad saimniecisko darbību veica AS "Liepājas metalurģs". 2018.gadā apstrādes rūpniecības apjomi samazinājušies par 53,5%. Savukārt sākot ar 2014.gadu Liepājas apstrādes rūpniecības rādītājiem ir pieaugoša tendence.

Salīdzinot 2018.gada apstrādes rūpniecības izlaides un realizācijas apjomus lielākajās pilsētās izņemot Rīgu un Jūrmalu (Rīgā saražotās rūpniecības produkcijas apjoms bija 2628,9 milj. eiro, bet realizētās rūpniecības produkcijas apjoms bija 2655,0 milj. eiro. Dati par Jūrmalu netiek publicēti konfidencialitātes dēļ), redzams, ka Liepājā saglabājas lielākie saražotās un realizētās rūpniecības produkcijas apjomi.

Liepājas apstrādes rūpniecības produkcijas izlaide un pašražoto preču realizācija, (milj. eiro)

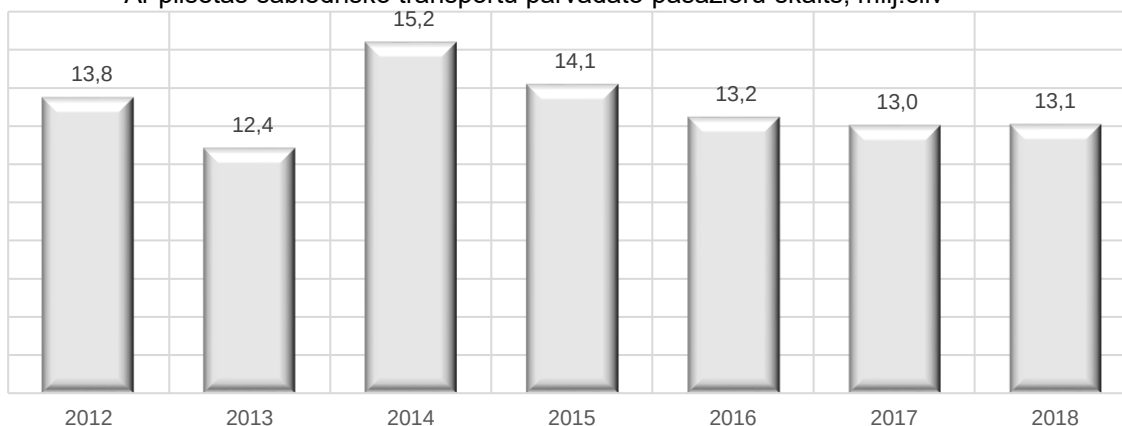
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

14.attēls

PASAŽIERU PĀRVADĀJUMI

2018. gadā ar pilsētas sabiedrisko transportu pārvadāti 13,1 milj. pasažieru (33.attēls). Salīdzinot ar 2012. gadu, pārvadāto pasažieru skaits samazinājies par 5,1%. Salīdzinājumā ar 2017. gadu, pārvadāto pasažieru skaits palielinājies par 0,2%.

Ar pilsētas sabiedrisko transportu pārvadāto pasažieru skaits, milj.cilv

Avots: Liepājas pilsētas PA "Liepājas sabiedriskais transports"

15.attēls

Sākot ar 2012. gada 1.janvāri Liepājā notikušas pārmaiņas pasažieru pārvadājumos ar sabiedrisko transportu:

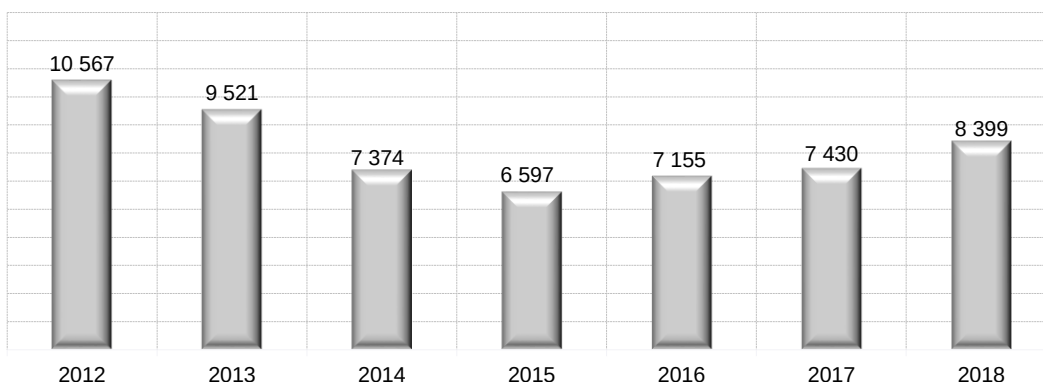
- ✓ pasažieru pārvadājumus ar sabiedrisko transportu organizē 2011.gadā dibinātā Liepājas pilsētas pašvaldības aģentūra „Liepājas sabiedriskais transports”;
- ✓ sakarā ar izmaiņām likumdošanā, nenotiek pasažieru komercpārvadājumi ar mikroautobusiem;
- ✓ ieviesta vienota biļete, kas der gan autobusā, gan tramvajā.

Pasažieru pārvadājumi no Liepājas lidostas 2009. – 2016. gadā nenotiek. 2016. gadā ekspluatācijā nodota rekonstruētā Liepājas lidosta. 2017. gada maijā uzsākti pasažieru pārvadājumi maršrutā Liepāja – Rīga. Līdz gada beigām izpildīti 194 lidojumi un pārvadāti 5 953 pasažieri.

Pēc Liepājas lidostas datiem 2018. gadā Liepājas lidostā apkalpots 9 325 pasažieri. Salīdzinot 2017. gada periodu no jūnija līdz decembrim ar 2018. gada tādu pašu periodu, pasažieru skaits pieaudzis par 10%.

2006.gadā tika atjaunoti pasažieru pārvadājumi ar vilcienu starp Rīgu un Liepāju. Šobrīd a/s „Pasažieru vilciens” samazinājis vilcienu reisu skaitu un vilciens starp Rīgu un Liepāju kursē tikai 2 reizes nedēļā.

Pasažieru apgrozība Liepājas dzelzceļa stacijā (pasažieru skaits)

Avots: a/s "Pasažieru vilciens"

16.attēls

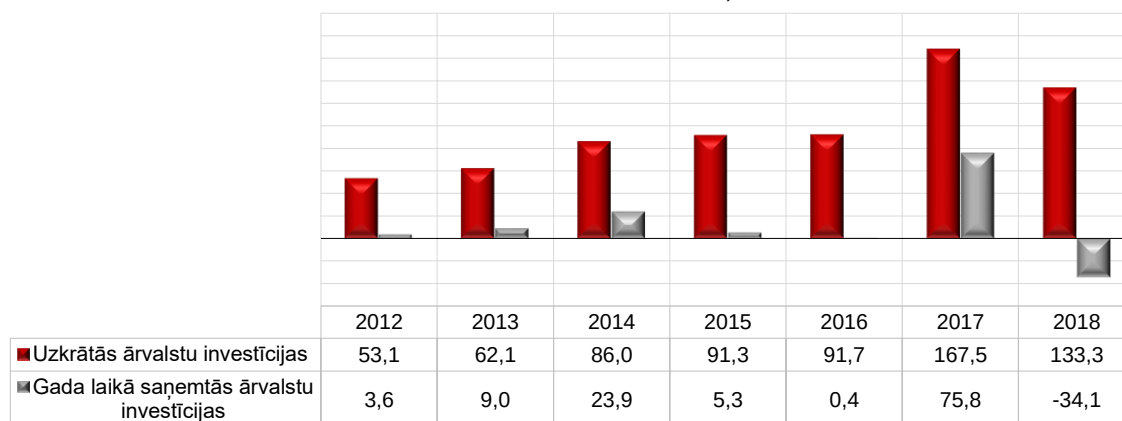
Vislielākais ar vilcienu pārvadāto pasažieru skaits pēdējo septiņu gadu laikā bijis 2012.gadā, kad pārvadāto pasažieru skaits attiecīgi bija 10 567 (34.attēls). 2018. gadā pārvadāto pasažieru skaits bija 8 399 tūkst. cilvēku, kas ir par 25,9% mazāk nekā 2011.gadā bet par 3,9% vairāk nekā 2016.gadā.

INVESTĪCIJAS

2018. gada beigās Liepājas uzņēmumu pamatkapitālā ārvalstu investīcijas reģistrētas 133,3 milj. eiro apmērā. Salīdzinot ar 2012.gadu ārvalstu investīciju apjoms Liepājas uzņēmumu pamatkapitālā palielinājies 2,5 reizes.

Gada laikā investīciju apjoms samazinājies par 34,1 milj. eiro. Investīciju apjoma samazināšanos ietekmēja divu uzņēmumu reorganizācija apvienojoties. AS "European Lingerie Brands" reorganizēta pievienojot SIA "European Lingerie Group". Saglabāts tikai SIA "European Lingerie Group" ārvalstu investīciju apjoms.

Uzkrātās investīcijas Liepājā reģistrēto uzņēmumu pamatkapitālā (eiro)

Informācijas avots: SIA "Lursoft IT"

17.attēls

Liepājas uzņēmumu pamatkapitālā investējušas 47 ārvalstis. 2018. gadā investīciju apjomus palielinājušas 15 valstis, 11 valstis investīciju apjomus samazinājušas un 14 valstu investīciju apjomi palikuši nemainīgi.

Lielākie investīciju apjomi Liepājas uzņēmumos saņemti no Zviedrijas. Zviedrijas investori Liepājas uzņēmumu pamatkapitālā ieguldījuši investīcijas 55,1 milj. eiro apmērā (41% no tiešo investīciju kopapjoma). Kipras tiešo investīciju apjoms 33,2 milj. eiro (25% no tiešo investīciju kopapjoma). Dānijas tiešo investīciju apjoms 16,8 milj. eiro (13% no tiešo investīciju kopapjoma). Krievijas tiešo investīciju apjoms 12,9 milj. eiro (10% no tiešo investīciju kopapjoma).

1.1.2. OSTAS, LOĢISTIKAS UN LIDOSTAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE

NOZARES RAKSTUROJUMS UN NOZĪMĪBA VIETĒJĀ EKONOMIKĀ

RAKSTUROJUMS

Šī tematiskā grupa pēc saimnieciskās darbības statistiskās klasifikācijas NACE 2. red. ir pielīdzināma nozarei "Transports un uzglabāšana".

Nozare ietver pasažieru vai kravas transporta pakalpojumus, ko sniedz dzelzceļa, cauruļvadu, automobiļu, ūdens vai gaisa transports, neatkarīgi no tā, vai tos veic pēc grafika vai bez tā, un palīgdarbības, piemēram, termināļu un stāvvietu pakalpojumu nodrošināšanu, kravu apstrādi, uzglabāšanu u.c.¹

NOZĪMĪBA – SOCIĀLI-EKONOMISKĀS IETEKMES TVĒRUMS

CSP dati liecina, ka Liepājas transporta un uzglabāšanas nozarē 2018. gadā pēc faktiskās darbavietas tika caurmērā nodarbināti 9,4 % no 32,4 tūkstošiem Liepājā nodarbināto skaita attiecīgajā gadā.

¹ Centrālā statistikas pārvalde

Šis ir aptuveni par 10 procentpunktiem (turpmāk-pp) augstāks nodarbināto īpatsvars šajā nozarē nekā vidēji valstī, liecinot par Liepājas relatīvu specializāciju transporta un uzglabāšanas pakalpojumu jomā.

Dotā specializācija izriet no divu satiksmes infrastruktūras enkurojektu klātbūtnes pilsētā – ostas un lidostas. Šie aktīvi nosaka to, ka Liepājas transporta un uzglabāšanas nozares ienākumus pamatā nodrošina pakalpojumu eksports.

Svarīgi uzsvērt, ka transporta un uzglabāšanas nozare pilsētas tautsaimniecības eksporta ienākumus ģenerē ne tikai caur tiešiem ienākumiem no tranzīta plūsmas apkalpošanas un to plašāko ekonomisko ietekmi, bet arī caur katalītisko ietekmi – nodrošinot citām Liepājas eksportējošām nozarēm ērtu piekļuvi eksporta tirgiem.

NOZĪMĪBA – ATALGOJUMA POTENCIĀLS

Kā vēl viens tautsaimniecības nozares sniegtās materiālās labklājības pīlārs ir caurmēra izmaksātās algas apmērs.

Pēc 2018. gadā transporta un uzglabāšanas nozarē strādājošajiem Kurzemes reģionā bruto atalgojums pēc CSP datiem sastādīja 1097 EUR, kas ir par 28% vairāk nekā vidējais atalgojums Kurzemē kopumā par visām nozarēm.

Atalgojuma pieauguma temps Kurzemes transporta un uzglabāšanas nozarē 2012.-2018. gada periodā sastādīja 31%, kas ir par 21 pp mazāk nekā vidējais pieaugums reģionā.

Turpmākais nozares apskats veltīts atsevišķi ostai un lidostai. Lielākā daļa informācijas tika aizgūta no Liepājas speciālās ekonomiskās zonas attīstības plāna 2018.-2035. gadam.

OSTA

OBJEKTA FIZISKĀS APRISES

Liepājas osta ir viena no Baltijas jūras Austrumu krasta neaizsalstošajām ostām. Tās teritorija aizņem 24 072 ha lielu platību (370 ha sauszemes teritorija, 810 ha - akvatorija un ārējais reids 22 890 ha. Peldlīdzekļu apkalpošanai pieejamas 65 piestātnes ar kopējo garumu 8167 m un ūdens dziļumu pie piestātnēm no 4,5 – 12 m.

Liepājas ostas teritoriju veido pieci ostas baseini:

Tirdzniecības kanāls;

Ziemas osta;

Brīvosta;

Karosta;

Priekšosta.

Liepājas osta, kas atšķirībā no lielākās daļas Baltijas jūras Austrumu krasta ostu, kas atrodas upju grīvās (samazina ostas dziļuma uzturēšanas izmaksas), ir būvēta kā jūras osta. Liepājas ostas plānojums ir veidots atbilstoši militārās ostas vajadzībām. Ostai ir raksturīga ļoti liela akvatorija (militāro kuģu novietošanai un aizsardzībai pret vilņiem Brīvostas un Priekšostas baseinos) un liels hidrobūvju garums (8182 m)-

Liepājas osta ir daļa no Liepājas speciālās ekonomiskās zonas (LSEZ), kuru pārvalda un uzrauga Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde.

SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS APRAKSTS

Liepājas osta atsāka darbību kā tirdzniecības osta tikai 1992. gadā pēc Padomju armijas aiziešanas no Latvijas. Tās saimnieciskā darbība aptver gan kravu plūsmas, gan pasažieru plūsmas apkalpošanas segmentu.

SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS KRAVU SEGMENTS

Šajā Liepājas ostas segmentā strādā 14 stividoru kompānijas, kas nodrošina dažādu veidu beramo, lejamu un ģenerālo kravu pārkraušanu.

Ostas uzņēmumu rīcībā ir mūsdienīga kravu pārkraušanas tehnika, ietverot gan portālos, gan mobilos celtņus, autoiekrāvējus un citu tehniku.

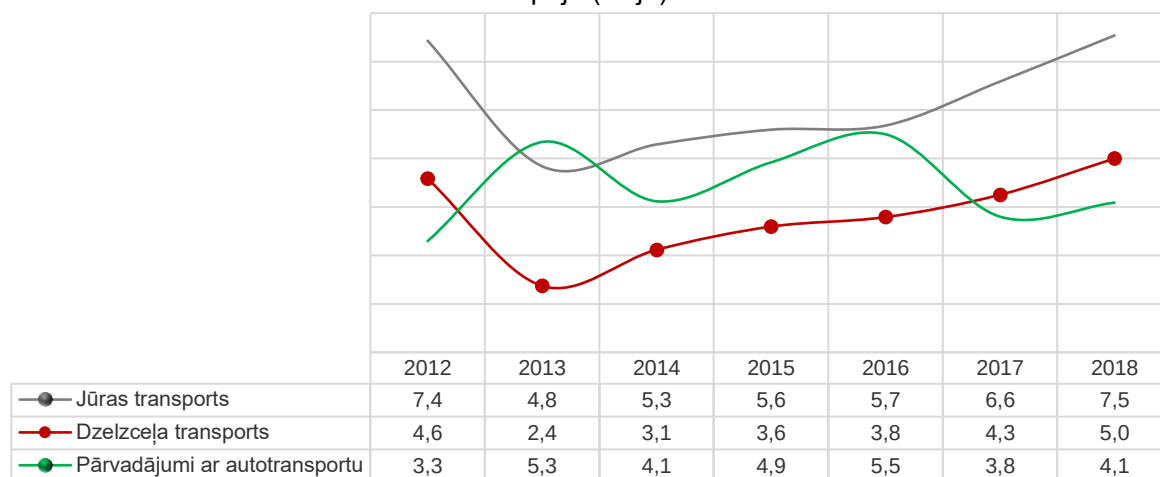
Ostā tiek nodrošināta arī visu veidu kravu uzglabāšana, kam pielāgoti atklātie kravu uzglabāšanas laukumi un slēgtās noliktavas kopumā 540 000 m² platībā, kā arī silosi, saldētavas un rezervuāri ar kopējo ietilpību 228 400 m³.

2017. gada izvērtējumā tika atzīmēts, ka Liepājas ostā ir nepietiekams kuģošanas ceļu dziļums kuģu virs 50 000 DWT uzkrāšanai pie pietātnēm. Daļai no pietātnēm ir nepieciešama rekonstrukcija, lai nodrošinātu iespēju sekot līdzi tendencēm kuģu kravnesības pieaugšanā. Liela daļa Liepājas ostas kopējo hidrotehnisko būvju ir nolietotojušās, un tām ir nepieciešama atjaunošana.

2009. gada 9.aprīlī Liepājas tika uzsākta projekta "Liepājas ostas padziļināšana" realizācija, kad ar Latvijas Republikas Satiksmes ministriju tika parakstīta vienošanās ar ES Kohēzijas fonda projekta ieviešanu. Projekta realizācija tika pabeigta 2015. gada 31.augustā.

Projekta "Liepājas ostas padziļināšana" ietvaros tika veikta Liepājas ostas akvatorijas – ostas kuģu ceļa un Brīvostas akvatorijas padziļināšana līdz attiecīgi 12,5 un 12,0 metriem, Ziemas ostas un Loču kanāla padziļināšana līdz 7,0 metriem, navigācijas aprīkojuma – bojas un ugunszīmes uzstādīšana, kā arī ostas Kapteiņa dienesta Kuģu satiksmes vadības centra aprīkojuma modernizācija.

Kravu pārvadājumi ar autotransportu, jūras transportu un pa dzelzceļu
Liepājā (milj.t)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde; SIA "LDZ Cargo"

18.attēls

2018. gadā Liepājas ostā pārkrauto kravu apjoms bija 7,5 milj. tonnu. Salīdzinot ar 2017. gadu, kravu apgrozījums palielinājies par 0,9 milj. tonnu jeb par 14,4%. Salīdzinot ar 2012. gadu, ostas kravu apgrozījums audzis par 1,5%.

Ar dzelzceļa transportu 2018. gadā pārvadātas 5,0 milj. tonnas, kas ir par 17,6% vairāk nekā 2017. gadā un par 9,1% vairāk nekā 2012. gadā.

Ar autotransportu 2018. gadā pārvadāto kravu apjoms bija 4,1 milj. tonnas, kas ir par 7,6% vairāk nekā 2017. gadā un par 24,1% vairāk nekā 2012.gadā.

Latvijas ostu tranzīta plūsmā dominē nosūtāmās kravas, respektīvi, sauszeme-jūra virziens. Tā kā vairums ostās pārkrauto kravu ir beramkravas un lejamkravas un pateicoties no pagājušā gadsimta mantotajam attīstītam dzelzceļa tīklam, kas savieno Latvijas ostas ar kravu piegādātājiem no bijušās Padomju Savienības valstīm, neatsverama nozīme Latvijas lielo ostu, tostarp, Liepājas ostas, apgādē ar tranzīta kravu ir satiksmei pa dzelzceļu

AS "Liepājas metalurģs" saimnieciskās darbības pārtraukšana 2013. gadā bija vienīgais faktors, kas noteica īstermiņa pārkrauto kravu apjoma samazināšanos Liepājas ostā 2013. gadā. Kopš tā gada kravu apgrozījums ostā stabili pieauga un uz 2018. gadu akumulēja 77,8% lielu pieaugumu sasniedzot atzīmi 7,5 milj. tonnas gadā.

Pārējās Latvijas lielās ostas Rīgā un Ventspilī augstākas vēsturiskās bāzes dēļ nevar lepoties ar šādu pieaugumu. Rīgas gadījumā apkalpoto kravu apjoms ievērojami svārstījās un rezultējās ar stagnējošu dinamiku (kravu pieaugums uz 2018. gadu pret 2013. gadu sastāda vien 2%). Ventspils osta savukārt 2013. – 2016. gada periodā nemainīgi samazinājās, kravu apgrozījumam nostabilizējoties vien 2017. un 2018. gadā. Rezultātā uz 2018. gadu pret 2013. gadu samazinājums veido 34%.

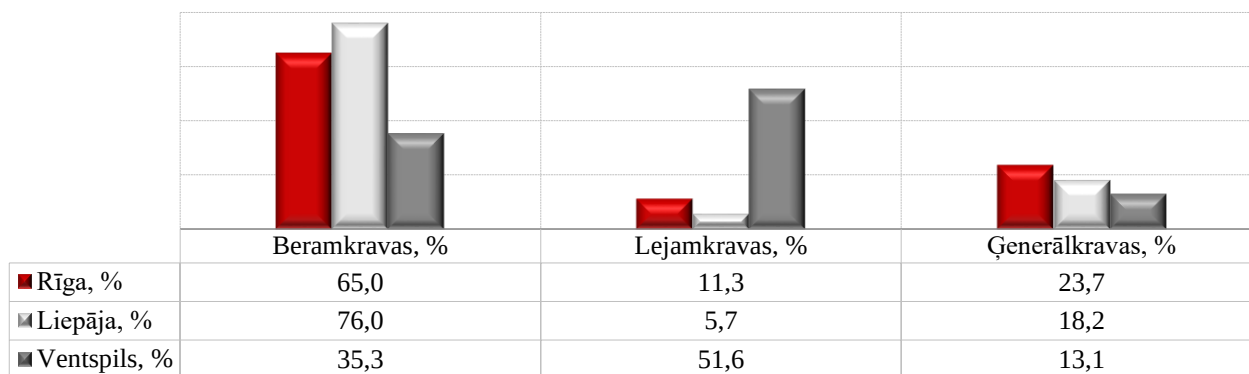
Aprakstītās tendences nosaka to, ka Liepājas ostai apskatāmajā periodā izdevās par 5 pp uzlabot savu īpatsvaru lielo ostu apkalpoto kravu kopapjomā. Tomēr neskatoties uz to Liepāja vēl joprojām saglabā kravu apgrozījuma ziņā mazākās lielās ostas statusu Latvijā. To izskaidro tas, ka 50 gadus Liepājas osta bija izslēgta no jūras kravu pārvadājumu aprites Baltijas jūras reģionā, toties Rīgas un Ventspils ostās padomju laikā tika intensīvi ekspluatēta starptautiskās tirdzniecības īstenošanai, kā rezultātā tās mantoja attīstītu kravu loģistikas infrastruktūru (ieskaitot dzelzceļa un cauruļvadu infrastruktūru), tirdzniecības kompetences un lietišķos sakarus ar kravu piegādātājiem.

Iepriekš aprakstītā lielo Latvijas ostu kravu apgrozījuma lielāko īpatsvaru veido tranzīta kravas no NVS valstīm, galvenokārt Krievijas (2016. gadā Rīgas brīvostā 80%, Ventspils brīvostā 90% un Liepājas ostā 60%). Galvenās Liepājas ostas tranzītkravu izcelsmes valstis ir Krievija, Baltkrievija, Lietuva un Ukraina. Šī kravu izcelsmes ģeogrāfija nosaka to, ka visās lielās ostās prevalē nosūtošo kravu plūsma, saņemtajam kravām veidojot 2010.-2018. gada periodā vidēji vien 11% no apkalpoto kravu kopapjoma.

Tomēr tas, ka Liepājas vietējās kravas veido apmēram 40% no Liepājas ostas kopējā kravu apjoma, ir Liepāju izceļoša raksturojuma. Tās vietējo kravu izcelsmes baseins ir galvenokārt Kurzemes plānošanas reģions.

Runājot par apkalpojamo kravu veidiem, zemāk 20.attēlā apkopota 2018. gada informācija par lielāko apkalpoto kravu grupu īpatsvara sadalījumu Latvijas lielajās ostās:

Ar jūras transportu nosūtītas un saņemtas kravas pa kravu veidiem 2018.gadā, % no kopējās kravu apgrozības

19.attēls

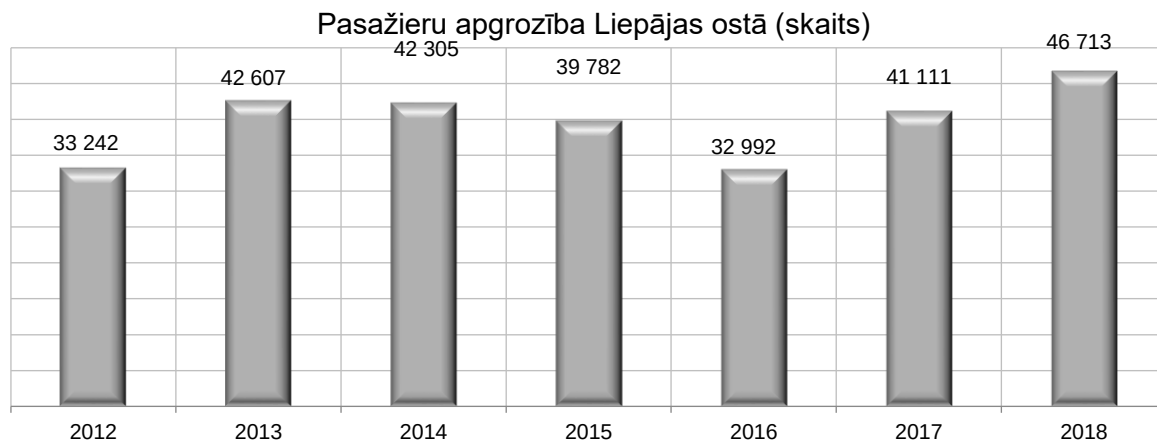
Liepājas ostas orientācija beramkravu pārkraušanā attīstījās pakāpeniski, 2010. gadā šīm kravas veidam veidojot vien nedaudz virs 40% no kopējā kravu apgrozījuma.

Liepājas osta specializējas Kurzemes plānošanas reģiona kravu baseina apkalpošanā (graudi, kokmateriāli, biokurināmais, cements u.c.), bet tranzīta kravu segmentā apkalpo specializētas neliela apjoma (nišas) kravas, pamatā no Krievijas, Baltkrievijas, Lietuvas un Ukrainas un kurām ir nepieciešamas papildu loģistikas operācijas ostas teritorijā. Iepriekš minētā specializācija ir Liepājas ostas salīdzinošā priekšrocība (ekspluatējot diversifikācijas ekonomijas ieguvumus) salīdzinājumā ar pārējām Latvijas lielajām ostām.

Ostas pasažieru segments

Pilsētas tūrisma sektora noietā vairošanā zināma nozīme ir Liepājas ostas nodrošinātajai pasažieru plūsmai.

Liepājas ostā dibināta pastāvīga kravu-pasažieru (RO-PAX) prāmju līnija kustība maršrutā: Liepāja - Travemünde, Vācija (5 reizes nedēļā). Pārgājiena ilgums no Liepājas uz Travemündi ir 26 stundas.

Avots: Liepājas Speciālās ekonomiskās zonas pārvalde

20.attēls

Pasažieru apgrozības apmēru pieaugums ļāva Liepājas ostai teju trīs reizes palielināt savu īpatsvaru kopējā lielajās ostās pārvadāto pasažieru apjomā, taču Liepājas daļa saglabājas niecīga. Prāmju līnijās pārvadāto pasažieru kopapjoms 2018. gadā sastādīja 1,06 milj., kur Liepājas daļa sastādīja vien 4,3%.

LIDOSTA

OBJEKTA FIZISKĀS APRISES UN JURIDISKAIS STATUSS

Starptautiskā lidosta "Liepāja" atrodas Grobiņas novadā, Liepājas ezera austrumu krastā jeb tiešā Liepājas pilsētas pievārtē. Lidostas teritorija aizņem 217ha.

Par Liepājas lidostas inženiertehnisko pamatni kalpo 1940. gadā izbūvētais Padomju kara lidlauks. Savu mūsdienīgo veidolu lidosta ieguva 2015. gadā, kad noslēdzās vērienīgs rekonstrukcijas projekts, kura laikā tika atjaunots skrejceļa segums, nostiprināta lidjosla, atjaunots un paplašināts manevrēšanas ceļš, atjaunota lidlauka drenāžas sistēma un iegādāta un uzstādīta jauna lidlauka apgaismojuma sistēma.

Liepājas lidostas pastāvošās fiziskās aprises raksturojošā pamatinformācija:

- Skrejceļa garums: 2002 m
- Skrejceļa platums: 40 m
- Manevrēšanas ceļa platums: 18 metri

Liepājas lidosta tās pašreizējā veidolā var maksimāli apkalpot "C" klases gaisa kuģus ar pasažieru vietām līdz 180 pasažieriem un lidojumu attālumu līdz 7000 km (piemēram, Boeing 737-800), kas ir pietiekami plānotajam gaisa pārvadājumu apjomam.

Liepājas lidostas pārvaldību nodrošina pašvaldības sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA) "Aviasabiedrība "Liepāja"". Lidlauka zeme gabals iekļaujas LSEZ teritorijā.

SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS APRAKSTS

Vēsturiskā perspektīva

Liepājas lidostas priekštecis – Liepājas lidlauks – civilās aviācijas funkcijas ieguva 1960.gadā. Padomju okupācijas laikā no bijušā Liepājas kara lidlauka tika veikti 6 lidojumi dienā uz Latvijas Padomju Republikas galvaspilsētu Rīgu un uz citām lielākajām PSRS pilsētām (Ļeņingradu, Maskavu, Kijevu, Minsku, Kaļiņingradu u.c.), gadā vidēji apkalpojot ap 100 000 pasažieriem un 900 tonnu kravas².

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas lidosta 1993.gadā tika nodota Liepājas pilsētas pašvaldībai un nodibināta SIA „Aviasabiedrība „Liepāja”. 2008.gadā Liepājas lidosta sasniedza neatkarības gados augstāko pasažieru apgrozījumu – 44 269. Šī gada augustā Liepājas starptautiskā lidosta nodrošināja gaisa savienojumus ar 4 pilsētām un no Liepājas bija iespējams aizlidot uz Rīgu, Kopenhāgenu, Hamburgu un Maskavu, nodrošinot satiksmi 4 reizes darba dienā uz Rīgu, katru dienu uz Kopenhāgenu un Hamburgu, un 3 reizes nedēļā uz Maskavu⁴.

Regulāri pasažieru gaisa pārvadājumi no Liepājas lidostas tika pārtraukti 2009. gadā, bet atsākti 2017. gada pavasarī, pēc tās rekonstrukcijas pabeigšanas 2015. gadā un nodošanas ekspluatācijā 2016. gadā.

Lidostas saimnieciskā darbības atsākšanu nodrošināja AS “Air Baltic Corporation”, kas 2017. gada maijā no tās uzsāka pasažieru pārvadājumus gan iekšzemes maršrutā Liepāja – Rīga, gan arī tranzītlidojumu apkalpošanu caur Rīgu, savienojot Liepāju ar pārējiem AS “Air Baltic Corporation” apkalpojamajiem gaisa satiksmes galamērķiem³ (ar līdzcērtīgu apkalpoto pasažieru apjomu abos noieta segmentos).

2018. gadā apkalpoto pasažieru skaits sasniedza 9,3 tūkstošus, bet 2019.gadā sasniedza 14 tūkstošus. Salīdzinājumam tuvākajā konkurējošajā lidostā Palangā (77 km attālumā no Liepājas lidostas) pasažieru apgrozījums 2018. gadā sasniedza 316 tūkstošus.

Lidostas salīdzinošās priekšrocības un trūkumi

Liepājas lidostas priekšrocība salīdzinājumā ar citām ES lidostām, tai skaitā Rīgas lidostu, ir attīstībai pieejamā teritorija (apmēram 67 ha) un salīdzinoši nelielā satiksmes intensitāte, kas dod iespējas attīstīt augstas pievienotās vērtības ar aviācijas nozari saistītos pakalpojumus (pilotu skolas, gaisa kuģu servisa centrus, gaisa kuģu ilgtermiņa stāvvietas u.c.).

Investīciju Liepājas lidlauka teritorijā attīstību iegrozojošo faktoru klāstam pieskaitāms tas, ka Liepājā un pieguļošajā reģionā nav pieejami galvenie ražošanas faktori: kvalificēts darbspēks (iespējams, būtu nepieciešams importēt 100% no nepieciešamā darbspēka un vadības personāla), kā arī ilgtermiņa un pagaidu mājokļi. Nepilnīgi tiek nodrošināta cilvēkresursu pieejamību arī vidēja termiņa periodā, jo Liepājas Universitāte vai citas augstākās izglītības iestādes Liepājā nenodrošina vai nodrošina ierobežotā apmērā studentu apmācību nepieciešamajās inženiertehnisko zinātņu studiju programmās. Līdz ar to, LSEZ (Liepājas lidosta) nevar pilnvērtīgi izmantot iepriekš minētās salīdzinošās Liepājas lidostas priekšrocības

1.1.3. INDUSTRIALIZĀCIJAS UN RAŽOŠANAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE

NOZARES RAKSTUROJUMS UN NOZĪMĪBA VIETĒJĀ EKONOMIKĀ

Raksturojums

Rūpniecības sektorā tiek iekļautas trīs NACE red. 2 klasifikācijas nozares:

- leguves rūpniecība un karjeru izstrāde;
- Apstrādes rūpniecība;
- Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana.

Šīs sadaļas ietvaros uzmanība tiks pievērsta rūpniecības socio-ekonomiski nozīmīgākai nozarei – Apstrādes rūpniecībai.

² Informācija pieejama vietnē: <https://liepaja-airport.lv/lv/par-lidostu/par-lidostu/vesture/>

³ Pieci populārākie tranzītlidojumi 2017. gadā maršrutā caur Liepāju bija Londona, Maskava, Kopenhāgena, Berlīne un Hamburga.

Apstrādes rūpniecība ietver jēlmateriālu, jēlvielu vai to sastāvdaļu fizisku vai ķīmisku pārveidošanu par jauniem produktiem, kā arī preču būtisku pārveidošanu, atjaunošanu vai rekonstrukciju. Apstrādes rūpniecībā ražots produkts var būt gan gatavs tūlītējai lietošanai vai patēriņam, gan būt kā pusfabrikāts tālākai apstrādei⁴.

Nozīmība – sociāli-ekonomiskās ietekmes tvēruma un specializācija

Pēc CSP datiem 2018. gadā Liepājas apstrādes rūpniecības nozarē pēc faktiskās darbavietas tika caurmērā nodarbināti 19,2 % no 32,4 tūkstošiem attiecīgajā gadā Liepājā nodarbināto kopskaita.

Dotā rādītāja vērtība par 50 pp. pārsniedz Latvijas mēroga strādājošo īpatsvaru apstrādes rūpniecībā, norādot uz Liepājas tautsaimniecības izteikti industriālo specializāciju. Papildu tam šajā nozarē vien darbojas 48,5% (32) visu Liepājā izvietoto uzņēmumu ar nodarbināto skaitu virs 50.

Šis Liepājas tautsaimniecības industriālais raksturs uzskatāmi parāda Liepājas teritorijā vēsturiski īstenotās saimnieciskās darbības rezultātā mantotā fiziskā un zināšanu kapitāla resursu ietekmi uz mūdienu brīvā (jauktā) tirgus piedāvājuma puses dalībnieku racionālo tieksmi ekspluatēt šī mantojuma piešķirtās salīdzinošās priekšrocības.

Tā, no Cariskās Krievijas industriālās revolūcijas desmitgadēm un vēlāk arī no Padomju Savienības komandekonomikas laikiem mantotais industriālais fiziskais un intelektuālais kapitāls, kā arī to atbalstošā ostas un dzelzceļa transportmijas mezgla klātbūtne, kas nodrošina salīdzinošās priekšrocības preču gala-izstrādājumu transportēšanai un ražošanai nepieciešamo izejvielu sagādei, iedibināja labvēlīgu gultni pilsētas ekonomiskos resursus arī turpmāk pārdalīt ar ražošanu saistītās saimnieciskās darbības īstenošanai.

Tabulā 1.1. zemāk izmantojot lokalizācijas kvocientu⁵ ir parādīta Liepājā nodarbinātā darbaspēka krājas relatīvā specializācija atsevišķu apstrādes rūpniecības apakšnozaru griezumā:

TABULA 1.1. Liepājā pēc faktiskās darbavietas nodarbināto skaita īpatsvara visvairāk specializētās apstrādes rūpniecības apakšnozares, 2018. gads

Darbības veids pēc NACE 2.redakcijas klasifikācijas	Liepājas nozaru lokalizācijas kvocients	Uzņēmumu skaits ar nodarbināto skaitu virs 50 (virs 250)
(14) Apģērbu ražošana	325,6%	5
(13) Tekstilizstrādājumu ražošana	310,9%	1(1)
(24) Metālu ražošana	295,1%	1
(27) Elektrisko iekārtu ražošana	291,1%	2(1)
(25) Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	188,0%	8(1)
(33) Iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana	166,4%	3
(17) Papīra un papīra izstrādājumu ražošana	159,7%	1
(28) Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana	159,0%	3
(20) Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana	135,0%	1
(22) Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana	117,0%	2
(23) Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	108,9%	1

Avots: CSP

⁴ Centrālā statistikas pārvalde

⁵ Lokalizācijas kvocients tiek iegūts reģiona, pilsētas, novada vai citas teritoriālās vienības nodarbināto īpatsvaru pētāmajā nozarē attiecinošā valsts vidējā nodarbināto īpatsvara analogiskajā nozarē. Rezultātā iegūst kvocientu, kura vērtībai pārsniedzot 1 vai, izmantojot procentus, 100%, iespējams secināt, ka teritorijas ekonomika ir specializējusies pētāmajā nozarē.

No Tabulā 1.1. ietvertā uzskaitījuma ar dzelteni izceltas tās apstrādes rūpniecības apakšnozares, kuras uzrāda ne tikai nosacīti augstu specializācijas rādītāju (virs 150%), bet arī nodarbina vismaz 5% no apstrādes rūpniecībā strādājošajiem (tādā veidā parādot tās socio-ekonomisko nozīmību).

Runājot par vadošajam nozarēm raksturīgo eksporta pazīmi, apstrādes rūpniecības produktu šaurā specifika, kā arī ražošanas fiksēto izmaksu segšanai nepieciešamais būtiskais noieta mēroga apjoms, ieprogrammē apstrādes rūpniecības uzņēmumus tiekties pēc iespējas plašākas noieta tirgus ģeogrāfijas sasniegšanas.

Nozīmība – atalgojuma apmērs

Kā vēl viens tautsaimniecības nozares sniegtās materiālās labklājības pīlārs ir caurmēra izmaksātās algas apmērs. Atalgojuma datu par Liepāju nozaru griezumā nav pieejami, tāpēc zemāk apkopota statistika par algu līmeni un to pieauguma tempu Kurzemes reģionā, kurā Liepājai ir vērienīgākā pārstāvniecība reģiona pilsētu vidū.

2018. gadā apstrādes rūpniecībā strādājošajiem Kurzemes reģionā bruto atalgojums pēc CSP datiem sastādīja 897 EUR, kas ir par 4,5% vairāk nekā vidējais atalgojums Kurzēmē kopumā par visām nozarēm. Apstrādes rūpniecības atalgojuma pieauguma temps Kurzēmē 2012.-2018. gada periodā sastādīja 47%, kas ir par 4 pp. vairāk nekā vidējais pieaugums reģionā.

Zemāk Tabulā 1.2. parādīta Kurzemes reģiona darba samaksas 2018. gada līmenis un pieaugums 2012.-2018. gada periodā sadalījumā pa Liepājas augstākās specializācijas un pēc nodarbināto skaita lielākām apstrādes rūpniecības apakšnozarēm:

TABULA 1.2. Darba samaksas apmērs un pieauguma temps atsevišķās Kurzemes reģiona apstrādes rūpniecības apakšnozarēs, 2012. un 2018. gads

Apstrādes rūpniecības apakšnozare	2018. gada darba samaksa, EUR	Darba samaksas apmēra izmaiņas, 2018.g./2012.g.
(14) Apģērbu ražošana	549	58%
(13) Tekstilizstrādājumu ražošana	801	4%
(27) Elektrisko iekārtu ražošana	991	-2%
(25) Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	1192	60%
(33) Iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana	880	57%

Avots: CSP

Pēc Tabulā 1.2. apkopotās informācijas secināms, ka lielākais atalgojuma līmenis un tā pieauguma temps reģistrēts Gatavo metālizstrādājumu ražošanas nozarē. Zīmīgi, ka nozarē ar augstāko specializācijas pakāpi un kurā nodarbināti 24% pilsētas apstrādes rūpniecībā strādājošo – Apģērbu ražošana – uzrāda zemāko atalgojuma līmeni.

Stagnējošu darba samaksas pieaugumu uzrāda Tekstilizstrādājumu apakšnozare, savukārt padziļinātu izpēti pieprasa negatīvā atalgojuma dinamika Elektrisko iekārtu ražošanas nozarē.

NOZARES EKONOMISKĀS DARBĪBAS SNIEGUMA APSKATS

Izlaides intensitāte

Izvērtējot nozares saimniecisko darbību, pirmkārt, nepieciešams pievērst uzmanību tās radītās ekonomiskās vērtības intensitātei, kas vienlaicīgi paver perspektīvu uz nozares potenciālu pavairot plaša tvēruma Liepājas mājsaimniecību materiālo labklājību.

Liepājas apstrādes rūpniecība uz 2018. gadu sasniedza relatīvi augstu izlaides noieta apjomu (4. vieta republikas pilsētu starpā rēķinot uz vienu iedzīvotāju). Taču spriežot pēc pieticīgiem izmaiņu apmēriem, Liepājas rūpniecība vēl turpina atgūties no Liepājas metalurga radītā izlaides roba.

Zīmīgs ir divu "lauku lielpilsētu" – Valmieras un Ventspils - teicamais sniegums apjomīgas apstrādes rūpniecības vērtības radīšanā. Tieši rūpniecība un tās augstā produktivitāte kalpo par galveno apstākli, kas izvirza Valmieras un Ventspils darba vietas Latvijā caurmērā visaugstāk apmaksāto darba vietu galvgalī, padarot tās par industrializācijas rīcībpolitikas paraug-pašvaldībām.

Eksporta konkurētspēja

Liepāja 2018. gadā uzrādīja trešo augstāko eksporta īpatsvaru starp 9 republikas nozīmes pilsētām saražoto preču pārdevuma kopapjomā, kas vidējo kontroles grupas vidējo pārsniedz par 9 pp. Tomēr Liepājas apstrādes rūpniecības 2018. gada eksporta daļa ir zemāka par tās 2013. gada vērtību (2012. gadā tas sastādīja 90%).

Minētās izmaiņas varētu izskaidrot tas, ka Liepājas metalurga vietā ienākušie mazāka izmēra uzņēmumi to preču realizācijā var lielākā mērā paļauties uz mazākiem tirgiem (piem., Latviju), uzturot nepieciešamo mēroga ekonomiju. Attiecīgi Liepājas metalurga rādītāju sasniegšanai nav jāklūst par pašmērķi, taču Ventspils un Valmieras apstrādes rūpniecības piemērs liecina, ka vērienīga apgrozījuma sasniegšanai ārējiem noieta tirgiem jābūt par galveno realizācijas kanālu.

1.1.4. TŪRISMA UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE

NOZARES RAKSTUROJUMS UN NOZĪMĪBA VIETĒJĀ EKONOMIKĀ

Raksturojums

Tūrismam pēc saimnieciskās darbības klasifikācijas nav izdalīta individuāla nozare. Ekonomikā un tūrisma tirgzinībā tūrisma klasificē kā sektoru – nozaru kopumu, kas sniedz primāros un sekundāros tūrisma pakalpojumus.

Primārie tūrisma pakalpojumi ir tie, kuri funkcionē kā tūrisma plūsmu ieviekošie faktori, kuri motivē ceļotājus veikt pārvietojumu uz konkrētu tūrisma galamērķi un kuri attaisno ceļojuma laikā patērēto līdzekļu alternatīvās pielietošanas izmaksas.

Par primārajiem tūrisma pakalpojumiem var uzskatīt, piemēram, statistiskos, iegultos tūrisma galamērķa aktīvus (augstvērtīgs kultūrvēsturiskais materiālais pilsētvides mantojums vai nemateriālais mantojums muzejos, dabas objekti), pastāvīgie izklaides rekreācijas pakalpojumi, kā arī vienreizējās speciāli organizētās norises (kultūras, sporta pasākumi, lietišķās konferences).

Zemāk uzskaitījums par Liepājas atpazīstamākajiem pilsētas viesu ievilkšanas faktoriem:

- Dabas objekti: Zilā karoga pludmale, Liepājas ezera ekosistēma un tās rekreatīvo vērtību paaugstinošās instalācijas (Liepājas ezera laipa un putnu vērošanas tornis, Zirgu salas dabas taka), Lāčplēša dārzs, Jūrmalas un Raiņa parks, Gulbju dīķis, aktīvās atpūtas parks “Beberliņi”.

- Materiālais kultūrvēsturiskais mantojums un citi pilsētvides elementi: Liepājas vecpilsēta ar Berči jūgendstila arhitektūras objektiem, senatnīgo koka apbūvi, sakrālajiem objektiem un vēsturisko bruģi, parki un skvēri, kā arī 19.-20. gadsimta sākuma industriālo un militāro objektu arhitektūras mantojums (ostas hidrotehniskās būves, Karostas būvju puduris), Latvijas mūziķu Slavas aleja un citi mūsdienu vides objekti.

- Nemateriālais kultūrvēsturiskais mantojums: Liepājas bibliotēka, Liepājas muzejs, ekspozīcija “Auto muzejs Liepāja”, amatniecības tradīcijas uzturošās organizācijas (Amatnieku kvartāls, lietišķās mākslas centrs “Dārza iela”, Kurzemes tautas tērpu informācijas centrs, folkloras centrs “Namīns” un folkloras kopa “Atštaukas”, studija “Latva”), u.c.

- Pastāvīgie kultūras, sporta, rekreācijas, izklaides un darījuma tūrisma pakalpojumi un infrastruktūra:

- Regulāro kultūras norišu vietas: Liepājas teātra, Liepājas Leļļu teātra, Lielā Dzintara koncertzāles, Mākslas galerijas un saloni: “Civita Nova”, “Promenāde”, “Romas dārzs”, “Mākslas lāde”, “Ludviķis”, radošā telpa “Austras istaba”, koncertdārzs “Pūt, vējiņi!”, Liepājas Latviešu biedrības nams “Balle Cinamon Kino”, Juliannas pagalmi

- LOC pārvaldītā profesionālā sporta infrastruktūra un sporta amatierklubu pārvaldītā infrastruktūra sporta pasākumu mājošanai;

- Aktīvās atpūtas iespējas LOC objektos (alpīnisma siena un slidošana), airsoft un peintbola aktivitātēm pielāgotas telpas un poligoni, Liepājas Lāzertagu arēna, “Blue Shock Race” elektrokartingu halle, aktīvā atpūta uz ūdens, u.c.

- Izklaides un rekreācijas piedāvājums: LOC SPA pakalpojumi, zinātkāres centrs “Zinoo”, , “Dzintara bouldings”, slēgtās istabas un kvesti: “Kambaris”, “Koncerts”, Karostas cietuma

piedzīvojumu spēle, pilsētas bāru un nakts klubu kopums, atsevišķi augstas kvalitātes gastronomisko piedzīvojumu pakalpojumus sniežošas ēdināšanas iestādes, u.c..

○ Lietišķo konferenču infrastruktūra un ar to pavadītie pakalpojumi, kā, piemēram, nodrošina atsevišķi LOC objekti.

▪ Ikgadēji Liepājā notiekošie masu pasākumi: Festivāls „Līvas ciema svētki” (līdz 2011.gadam „Līvas tirgus”), Muzeju nakts pasākumi, Liepājas pilsētas dzimšanas dienas pasākumi, Jūras svētki, Tvīda brauciens, Pludmales festivāls (līdz 2011. gadam Baltic Beach Party, no 2011. gada Summer Sound).

▪ Personu tūrisms: Kristaps Porziņģis, rokgrupa “Līvi” u.c.

Bieži vien primāro tūrisma pakalpojumu patēriņš var arī nenotikt ar tirgus transakcijas starpniecību, kā piemēram, pilsētas viesiem baudot Liepājas unikālo pilsētvides arhitektonisko atmosfēru vai dabas ekosistēmu ainavas. Tāpat arī ceļojuma laikā patērējamie komerciālie tūrisma pakalpojumi kopējā ceļojuma izdevumu struktūrā veido vien pakārtotu frakciju (Maksimāli 6% vairākdienu ārvalstu tūristu gadījumā; vietējo ceļotāju gadījumā - līdz 4%.⁶).

Par sekundāriem jeb tūrisma atbalsta pakalpojumiem dēvē tādus pakalpojumus, kurus pilsētas viesis tradicionāli tendēts patērēt, piemēram, ēdināšanas, izmitināšanas, mazumtirdzniecības, sabiedriskā transporta, u.c. pakalpojumi, bet tie nekalpoja kā tūrisma galamērķa apmeklēšanas galvenais motīvs.

Šie sekundārie pakalpojumi kalpo kā galvenie tūrisma plūsmas ekonomiskā pienesuma uztvērēji. Piemēram, caurmēra ārvalstu ceļotāja gadījumā izdevumi par ēdināšanu un naktsmītnīvar veidot vairāk kā pusi no apmeklējuma budžeta¹².

Tā kā vairumā gadījumu tūrisma sekundāro pakalpojumu sniedzēju patērētājs pārkļājas ar vietējo patērētāju, jāizrauga tās nozares, kuru pieprasījums vislielākā mērā paļaujas uz eksporta komponenti. Šeit par tādām nozarēm izraudzītas:

- Izmitināšana un ēdināšana
- Māksla, izklaide un atpūta

Pēc NACE red. 2 saimnieciskās darbības klasifikācijas izmitināšanas un ēdināšanas nozares saimniecisko darbību definē, kā “viesu un ceļotāju nodrošināšana ar īslaicīgas apmešanās vietām, kā arī tūlītējai lietošanai paredzētu gatavu ēdienu un dzērienu nodrošināšana”.

Tāpat pēc NACE red. 2 saimnieciskās darbības klasifikācijas mākslas, izklaides un atpūtas nozares darbībai raksturīga atbilstība dažādām plašas sabiedrības kultūras, izklaides un atpūtas interesēm, tostarp izrādes, muzeju darbību, azartspēles, sporta un atpūtas pasākumus.

Nozīmība – sociāli-ekonomiskās ietekmes tvērumi un atalgojuma līmenis

Tūrisms ir tā sociāli-ekonomiskā parādība, kura ļauj ievērojami un Pareto efektīvā veidā paplašināt vietējās tautsaimniecības netirgojamo nozaru noieta apjomus. Turklāt tūrisma plūsmu apkalpojošo nozaru pakalpojumu izlaides palielināšana parasti noris papildu darbaspēka piesaistes rēķina jeb (darbaspēk-intensīvās nozares), kas sekmē tūrisma patēriņa pieauguma iekļaujošo sociāli-ekonomisko pienesumu uz vietējo ekonomiski aktīvo mājāsaimniecībām.

Runājot konkrēti par Liepāju, tiešo sociāli-ekonomisko ietekmi no tūrisma patēriņa izmitināšanas un ēdināšanas nozarē pēc 2018. gada datiem izjuta 6,4% no 32,4 tūkstošiem Liepājā nodarbināto pēc faktiskās. Tas ir par 67 pp. augstāks īpatsvars nekā vidēji valstī, norādot uz pilsētas salīdzinošām priekšrocībām tūrisma plūsmas piesaistē un nozares nozīmību Liepājas mājāsaimniecību iztikas nodrošināšanā.

Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumu nozarē savukārt Liepājā bija nodarbināti 2,4% Liepājas teritorijā strādājošo, kas ir par 0,4 pp. mazāks nodarbināto īpatsvars valstī kopumā.

Runājot par darba samaksu, kā vēl vienu nozares nodrošināto materiālās pārtības pienesuma aspektu, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē Kurzemes reģionā vidējā bruto darba alga 2018. gadā, neskatoties uz straujo pieaugumu 2012.-2018.gada periodā par 58%, sastādīja vien 588 EUR, kas ir par 31% mazāk nekā vidējā reģistrētā bruto darba samaksa Kurzēmē.

⁶ Atbilstoši CSP 2012.-2016. gadu statistikas gadagrāmatu datiem

Mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumu nozarē bruto darba samaksa Kurzēmē 2012.-2018. gada periodā pieauga par 46% un uz 2018. gadu sastādīja vidēji 712 EUR. Tas ir par 17 pp. mazāk nekā vidējā darba samaksa Kurzemes reģionā.

NOZARES EKONOMISKĀS DARBĪBAS SNIEGUMA APSKATS

Tūrisma ekonomiskā pienesuma potenciālu uz tautsaimniecību pamatā nosaka trīs faktori – viesu apmeklējumu biežums, to uzturēšanās ilgums un viena apmeklētāja dienas laikā tūrisma galapunktā patērētais līdzekļu apjoms.

Balstoties uz šiem faktoriem, tūrisma tirgzinībā uzturēšanās ilguma faktora atspoguļošanai izdala vienas dienas un vairāku dienu tūristus. Savukārt potenciālā izdevumu apmēra, kā arī citu patēriņa uzvedības iezīmju satveršanai vadās pēc tūrista izcelsmes valsts – vietējais vai ārzemju.

Tālāk apkopota statistiskā informācija par līdzšinējām izmaiņām Latvijas tūrisma sektorā apgrozāmās vērtības apjomā un struktūrā, iezīmējot Liepājai tuvākajā nākotnē visizdevīgāk uzrunājamās tūrisma mērķauditorijas.

Latvijas tūrisma sektora ekonomiskā vitalitāte

Ārvalstu vairāku dienu tūristu segments

Apskatāmajā periodā caurmērā lielāko Latvijas tūrisma sektora noieta tirgus apjomu (50%) nodrošināja ārvalstu vairāku dienu tūristu patēriņš. Tās absolūtās vērtības pieaugums šajā laika posmā ir pozitīvs, ko pamatā nodrošināja ceļotāja skaita pieaugums par 34%, kas kompensēja to diennakts tēriņu intensitātes samazinājumu par 16%. Neskatoties uz pozitīvu absolūtās vērtības pieaugumu, uz 2018. gadu šī segmenta ekonomiskā pienesuma īpatsvars samazinājās par 4 pp, taču šī tūristu kategorija saglabāja savu tirgus daļas līderību.

Dotā tūristu segmenta pārstāvju zīmīgākie profila atribūti, balstoties uz 2018. gada datiem:

- Caurmēra diennakts izdevumu apmērs – 66 EUR (negatīva tendence);
- Caurmēra brauciena ilgums – 4 diennaktis (svārstīgi nemainīga tendence);
- Tūrista visbiežāk sastopamā izcelsmes valsts (dilstošā secībā): Lietuva, Vācija, Krievija,

Apvienotā Karaliste;

- Visbiežākais apmeklējuma nolūks: atpūtas tūrisms
- Dominējošais dzimums – vīriešu (66%).

Vietējo vienas dienu tūristu segments

Pētāmajā periodā vidēji otro lielāko noieta tirgus apjomu (20%) Latvijas tūrisma sektoram pienesā vietējo vienas dienas tūristu patēriņš. Tās absolūtās vērtības pieaugums šajā laika posmā sastādīja 16%, ko noteica svārstīgi pozitīva ceļojumu biežuma dinamika, kā arī viena tūrista izdevumu apjoma pieaugums. Interesanti, ka uz 2018. gadu šī segmenta ekonomiskā pienesuma īpatsvars lai arī saglabājās nemainīgs, taču tas īpatsvara ziņā par 2 pp. piekāpās ārvalstu vienas dienas ceļotāju segmentam.

Dotā tūristu segmenta pārstāvju zīmīgākie profila atribūti, balstoties uz 2018. gada datiem:

- Brauciena laikā vienas personas vidējais izdevumu apmērs – 25 EUR (pozitīva tendence).

Ārvalstu vienas dienas tūristu segments

2012.-2018. gada periodā šīs tūristu kategorijas patēriņš nodrošināja vidēji 18% no Latvijas tūrisma tirgus summārās vērtības, tomēr, kā tika minēts iepriekšējā rindkopā, segmenta īpaši straujais absolūtās ekonomiskās vērtības pieaugums par 105% ļāva tai būtiski kāpināt tās svaru (no 13% 2012. gadā līdz 22% 2018. gadā). Šo pieaugumu vienlīdz lielā pakāpē nodrošināja gan viesu skaita, gan to individuālā patēriņa apmēra pieaugums (45% un 41%).

Dotā tūristu segmenta pārstāvju zīmīgākie profila atribūti, balstoties uz 2018. gada datiem:

- Caurmēra diennakts izdevumu apmērs – 75 EUR (pozitīva tendence);
- Visbiežākais robežšķērsojuma nolūks: tranzīts (46% gadījumos)

Vietējo vairāku dienu tūristu segments

Dotā tūrisma pieprasījuma puses auditorija (caurmērā pārstāvējot atlikušos 12% jeb mazāko daļu no tirgus apjoma) pētāmajā laika posmā uzrādīja visnegatīvākās tendences. Absolūtā ekonomiskā pieauguma samazinājums sastādīja 14%, kas likumsakarīgi samazināja tās tirgus svaru par 4,5 pp. Šo samazinājumu pamatā determinēja būtisks ceļotāju skaita samazinājums (par 35%), uzturēšanās ilgumam un, jo īpaši, diennakts tēriņu apjomam svārstīgi, taču uzturot pozitīvu summāro dinamiku (4% un 32%).

Dotā tūristu segmenta pārstāvju zīmīgākie profila atribūti, balstoties uz 2018. gada datiem:

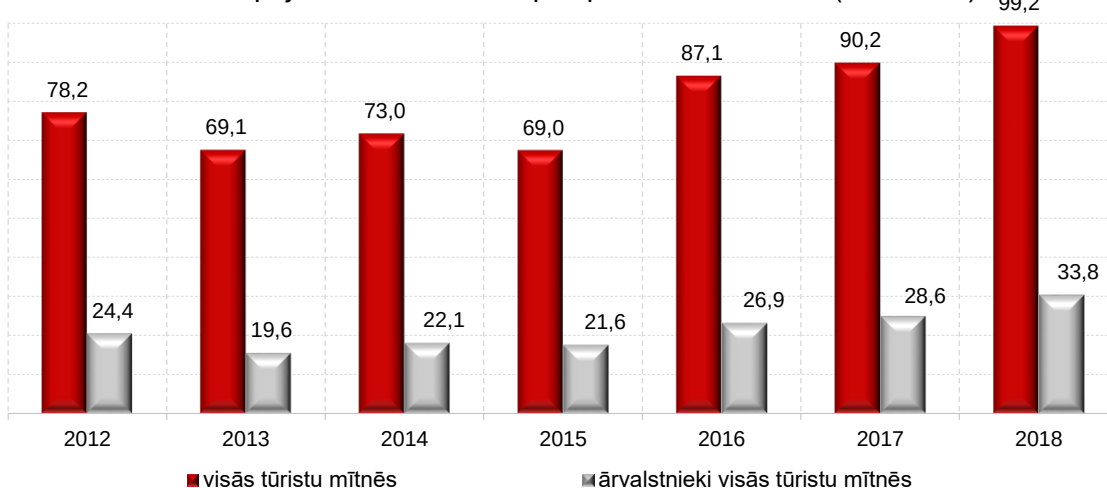
- Caurmēra diennakts izdevumu apmērs – 22 EUR (pozitīva tendence);
- Visbiežāk izmantojamā naktsmītnes alternatīva: radu, draugu mājoklis (62,1% gadījumos)

Liepājas tūrisma sektora konkurētspēja

Izvērtējot Liepājas līdzšinējo sniegumu tūrisma eksporta ieņēmumu iespēju izmantošanā, Liepājas rādītāji tiek pretnostatīti līdzvērtīgu Latvijas pilsētu analogisku rādītāju vērtībām.

Republikas pilsētu (izņemot Rīgu) līmenī pieejams ierobežots skaitliskās informācijas masīvs piesaistītā tūrisma patēriņa raksturošanai, tāpēc zemāk apkopoti publiski pieejamie statistiskie dati vien par Liepājas un pārējo republikas pilsētu naktsmītnēs apkalpotajiem viesiem (vienlaikus pieņemot, ka tie noteiktā pakāpē pozitīvi korelē ar kopējo vienas dienas un vairāku dienu viesu apmeklējumu).

Visās Liepājas tūristu mītnēs apkalpoto cilvēku skaits (tūkstošos)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

21.attēls

2018. gadā Liepājas viesnīcās un citās tūristu mītnēs apkalpotas 99 228 personas, kas ir par 10,1% vairāk nekā 2017. gadā. Tūristu mītnēs apkalpoto ārvalstu tūristu skaits palielinājies par 18,0%.

Salīdzinot ar 2012. gadu viesnīcās un citās tūristu mītnēs apkalpoto personu skaits pieaudzis par 26,9%.

Straujākais absolūto viesu skaita pieaugums bija novērojams Jūrmalā (139%), taču lielākas sekmes uz pārņemto tirgus daļu, neskatoties uz nedaudz pieticīgāku skaita pieaugumu (120%), augstās rādītāja vērtības bāzes dēļ sev nodrošināja Rīga: Jūrmalas īpatsvara pieaugums – 1,5 pp, bet Rīgas – 4,5 pp. Pārējās republikas pilsētas, tostarp, Liepāja, bija spiestas atdot daļu no apkalpoto tūristu tirgus šiem līderiem.

Tomēr Liepāja izrādījās ievērojami konkurētspējīgāka par pārējām republikas pilsētām vairāku dienu ceļotāju tirgus daļas noturēšanā, un, tūristu skaita absolūto apgrozījumu audzējot par 95%, tika panākts, ka uz 2018. gadu tika pazaudēti vien 0,3 pp. no 2012. gada īpatsvara. Tai pat laikā pārējās republikas pilsētas (bez Rēzeknes) zaudēja 5,7 pp.

Jūrmalas tūrisma ievilkšanas faktoru absolūto priekšrocību (gan sasniegtā līmeņa, gan pieauguma tempa ziņā) rezultējas ar spēju panākt īpaši augstu apmeklējuma intensitāti, tādējādi vairojot tūrisma pakalpojumu eksporta pienesumu lokālās sabiedrības ieņēmumu pavairošanā. Jūrmalai rādītāja absolūtās vērtības un izmaiņu tempa ziņā seko Rīga.

Liepāja, lai arī ievērojami atpaliek no Jūrmalas un Rīgas komercnaktsmītnēs izmitināto tūristu skaitu uz 1 iedzīvotāju, šī rādītāja plaknē ievērojami izceļas uz pārējo “perifēro” nacionālo attīstības centru fona (2018. gadā Liepājas rādītāja vērtība bija par 112% lielāka), tādā veidā apliecinot pilsētas tūrisma sektora salīdzinošo konkurētspēju vērā ņemamas eksporta ieņēmumu plūsmas ģenerēšanā.

Kā vēl viens tūrisma ekonomisko pienesumu veicinošs apstāklis, paralēli tūristu apmeklējumu biežumam, ir to apmeklējuma reizē patērētais līdzekļu apmērs. Šeit lieti atgādināt, ka gan vienas dienas, gan vairāku dienu ārvalstu tūrists izceļas ar vairākkārtīgi lielāku tēriņu tieksmi salīdzinājumā Latvijas iekšzemes ceļotāju.

1.1.5. Digitālās inovācijas un jaunuzņēmumu (start-up) uzņēmējdarbības vide

NOZARES RAKSTUROJUMS UN NOZĪMĪBA VIETĒJĀ EKONOMIKĀ

Raksturojums

Dotās tematiskās grupas īpatnība slēpjas tajā, ka šī nav pēc saimnieciskās darbības veida atšķirama nozare, bet gan īpaša uzņēmumu kategorija ar nosaukumu jaunuzņēmumi.

Likuma “Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums” 1. panta 5. punkts jaunuzņēmumus definē sekojoši: “kapitālsabiedrība ar augstas izaugsmes potenciālu, kuras pamatdarbība ir saistīta ar mērogojamu biznesa modeļu un inovatīvu produktu izstrādi, ražošanu vai attīstību”.

Tātad tie ir attīstības sākuma stadijā esošie uzņēmumi, kuru tapšanas pamatā ir kāda potenciālā patērētāja ikdienu atvieglojoša ideja, kuras novitāte (īslaicīga analoģu nepieejamība, kas nodrošina monopolista virsienākumu) un mērogojamība (produkta papildu vienības ražošana neprasa papildu resursus jeb saimnieciskās darbības izmaksas pamatā ir fiksētas) tai nodrošina īpaši augstu ieguldījumu atdevi.

Turpinot, jaunuzņēmumu statistisko profilu veido attīstības sākumstadijas uzņēmumi ar nenobriedušām komercidejām, ar kuru pilnveidošanu un nepieciešamo finansējuma piesaistes meklēšanu nepārtraukti nodarbojas nelieli, bet entuziasma un ambīciju pilni jaunuzņēmumu dibinātāju kolektīvi. Jāatzīst, ka šo biznesa ideju augstā potenciālā ieguldījumu atdeve iet kopā ar augstu neveiksmes riska potenciālu, tāpēc jaunuzņēmumu īpatsvars kopējā uzņēmumu populācijā ir salīdzinoši neliels un to finansēšanu nodrošina netradicionāli, augstu zaudējumu riskus tolerējoši finanšu instrumenti.

Nozīmības pamatojums vietējā ekonomikā

No teritoriāli piesaistīto sabiedrību labklājības viedokļa šādu uzņēmumu dibināšana un sekmīga attīstība vietējā tautsaimniecībā saistās ar vērienīgiem ieguvumiem kopienas ieņēmumu pavairošanā. Jaunuzņēmumu produktu novitāte un mērogojamība no ekonomikas viedokļa tos ļauj izdalīt kā augstas pievienotās vērtības saimnieciskās darbības veicējus, kuriem raksturīgs pieprasījums pēc augsti kvalificēta darbaspēka (augsta līdzsvara cena darba tirgū), tādā veidā veicinot augsti atalgotu darbavietu īpatsvara palielināšanos lokālajā pilsētaekonomikā.

Sistemātiski dati par jaunuzņēmumu skaitu un citiem to raksturojošiem datiem pilsētu mērogā nav pieejami, taču noteikts kvantitatīvās informācijas apjoms tika izvilks no Ekonomikas ministrijas (EM) pastūtītā un 2019. gada 8. februārī publicētā pētījuma “Latvijas jaunuzņēmumu ekosistēmas novērtēšana, pašreizējā stāvokļa identificēšana un uz tās balstītu priekšlikumu izstrāde” (EM pētījums⁷⁾).

⁷⁷Pieejams vietnē: https://www.em.gov.lv/files/attachments/2019-03-27_11_46_18_Jaunuznemumu_petijums.pdf

Jaunuzņēmumu sociāli-ekonomiskā pēda Liepājā

Pētījumā tiek minēts, ka pēc Lursoft 2019. gada februāra mēneša datiem, 3% no 2019. gada janvārī Latvijā ir reģistrētajiem 418 jaunuzņēmumu (lēšams 11-15 uzņēmumu) faktiskā atrašanās vieta ir Liepāja.

Tā kā vairuma jaunuzņēmumu darbība ir saistīta ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozari, jāmin, ka Liepājas IKT nozarē pēc CSP 2018. gada datiem nodarbināti vien 2,2% no 32,4 tūkstošiem strādājošo. Tas ir mazāk kā 60% no valsts vidējā nodarbināto īpatsvara attiecīgajā nozarē.

Bruto atalgojuma līmenis šajā nozarē pēc CSP datiem par Kurzemes reģionu sastāda 889 EUR, kas par 2% pārsniedz vidējo darba samaksas līmeni reģionā. Salīdzinājumā ar 2012. gadu pieaugums veido 17%, kas ir par 26 pp mazāk nekā summāri par visām reģiona nozarēm.

Tomēr situācija ar darba samaksu krasi atšķiras IKT apakšnozaru līmenī. Zemāk Tabulā 1.3. apkopoti dati par atalgojuma līmeni un tā pieauguma tempu IKT apakšnozarēs, kurās neietilpst mediji:

Tabula 1.3. darba samaksas apmērs un pieauguma temps atsevišķās Kurzemes reģiona informācijas un komunikācijas pakalpojumu apakšnozarēs, 2012. un 2018. gads

IKT apakšnozare	2018. gada darba samaksa, EUR	Darba samaksas apmēra izmaiņas, 2018.g./2012.g.
(61) Telekomunikācija	720	28%
(62) Datorprogrammēšana, konsultēšana un saistītas darbības	1112	81%
(63) Informācijas pakalpojumi	836	-28%

Avots: CSP

Spriežot pēc Tabulas 1.3. datiem, atalgojuma apjoma un turpmākā pieauguma ziņā visdaudzsološākā ir IKT Datorprogrammēšanas, konsultēšanas un saistīto darbību apakšnozare.

Turpmākais jaunuzņēmumu saimnieciskās darbības apskats tiks veltīts par Latviju kopumā, par informācijas pamatavotu izmantojot iepriekšminēto EM pētījumu.

SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS APSKATS

Vispārīgo uzņēmējdarbības datu apskats

Kā tika minēts, uz 2019. gadu Latvijas teritorijā reģistrēti 418 funkcionējoši jaunuzņēmumi. 2018. gadā jaunuzņēmumi veidoja vien 0,2%⁸ no kopējā ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaita Latvijā. Tas parāda dotās formas uzņēmējdarbību komplicēto vadīšanas dabu.

22. attēlā zemāk iespējams iepazīties ar šī jaunuzņēmumu kopuma tapšanas dinamiku Latvijā:

⁸ Balstoties uz CSP datiem par ekonomiski aktīvo tirgus vienību skaitu 2018. gadā

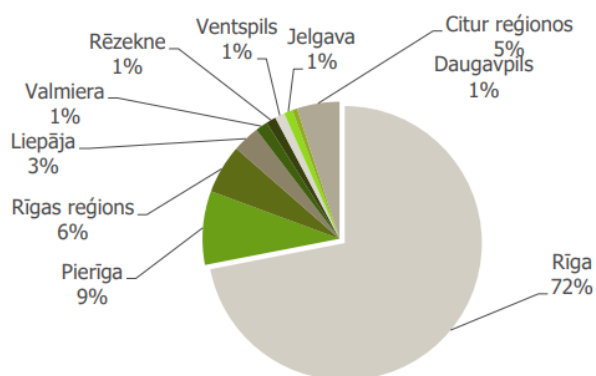

22.attēls. Attiecīgajā gadā reģistrēto jaunuzņēmumu un citu uzņēmumu, kas attīsta startup produktu vai pakalpojumu, uzņēmumu skaits laika periodā no 1994. līdz 2018. gada

Avots: EM pētījums

Kā redzams, straujš jaunreģistrēto jaunuzņēmumu skaita kāpums sākās pēckrīzes periodā, augstāko pieauguma tempu sasniedzot 2015.-2017. gada periodā, kam seko samērā straujš kritums 2018. gadā. Jāatzīmē, ka Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums stājās spēkā 2017. gada sākumā.

Nākamais 23. attēls parāda jaunuzņēmumu teritoriālo sadalījumu:

23.attēls. Jaunuzņēmumu sadalījums pēc to faktiskās atrašanās vietas, 2019. gada februāris

Avots: EM pētījums

23. attēls skaidri iezīmē lielo pilsētu dabiskās priekšrocības *start-up* veida uzņēmumu kultivēšanā. Šī priekšrocībā izpaužas kā atbilstoša veida cilvēkkapitāla kritiskā masas esamība, kas paaugstina varbūtību pēc īsto kompetenču, entuziasma un ideju cilvēku veiksmīgas sadarbības dibināšanas.

Runājot par jaunuzņēmumu saimnieciskās darbības specializāciju, zemāk apkopota informācija par 4 visbiežāk sastopamo *start-up* saimnieciskās darbības veidu pēc NACE red. 2 :

- Informācijas un komunikācijas pakalpojumi: 45% (190);
- Apstrādes rūpniecība: 21% (87);
- Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi: 14% (59);
- Finanšu un apdrošināšanas darbības: 5% (19).

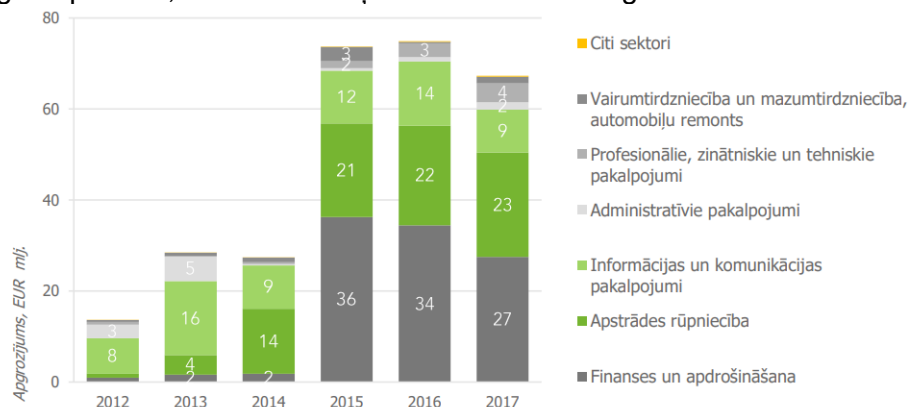
Tāpat pētījumā ir dots Latvijas jaunuzņēmumu sadalījums pēc Startup Genome starptautiskās *start-up* darbības klasifikācijas sistēmas. Zemāk četri visbiežāk sastopamie uzņēmumu darbības veidi pēc minētās klasifikācijas:

- Digitālā tehnoloģija: 32% (132);
- Viedās tehnoloģijas un roboti: 9% (38);
- Mākslīgais intelekts un BIG data & analīze: 9% (36);

■ Ilgtspējīgi risinājumi enerģētikas, ūdens, transporta, lauksaimniecības un ražošanas nozarēs: 8% (32).

Jaunuzņēmumu darbības specializācija pēc Startup Genome skaidri parāda noslieci pēc darbības viedo tehnoloģiju jomā, kas nodrošina straujai kapitāla atdevei nepieciešamo izmaksu mērogošanos.

Tālāk 24. attēlā apskatīti dati par jaunuzņēmumu summārām apgrozījuma izmaiņām 2012.-2017. gada periodā, kā arī atsevišķu darbības sektoru griezumā:

24. attēls. Jaunuzņēmumu apgrozījuma izmaiņas pēc darbības sektora laika posmā no 2012. līdz 2017. gadam

Avots: EM pētījums

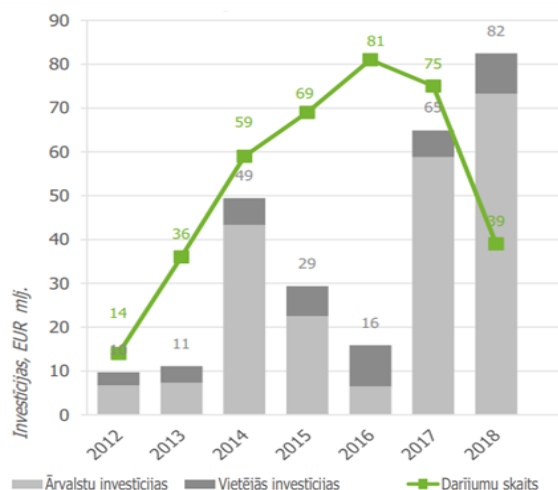
Latvijas jaunuzņēmumu apgrozījuma dati liecina, ka kopējā apgrozījuma summa šajā periodā ir pieaugusi teju četras reizes no 13,7 miljoniem EUR 2012. gadā līdz pat 67,3 miljoniem EUR 2017. gadā.

Finanšu un apdrošināšanas sektors arī kopumā bijis lielākais pēc jaunuzņēmumu apgrozījuma laika posmā no 2012. līdz 2017. gadam, veidojot apgrozījumu 102,6 miljonu EUR apmērā jeb 36% no kopējā apgrozījuma šajā periodā. Tam seko apstrādes rūpniecības sektors ar apgrozījumu 84,9 miljonu EUR apmērā jeb 30% 2012.-2017. gada periodā, kā arī informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare ar apgrozījumu 68,8 miljonu EUR apmērā jeb 24% analogiskajā laika nogrieznī.

Tāpat svarīgi pieminēt, ka, pētot jaunuzņēmumu 2012.-2017. gada finanšu rādītājus no peļņas un zaudējumu viedokļa, vairumam jaunuzņēmumu pirmo 5 darbības gadu laikā jārēķinās ar negatīvu finanšu darbības rezultātu. Izņēmums ir administratīvo pakalpojumu sektorā specializētie startapi.

Visbūtiskākie zaudējumi ir raksturīgi finanšu un apdrošināšanas sektorā, kā arī apstrādes rūpniecības sektorā strādājošajiem uzņēmumiem. Savukārt mērenākas amplitūdas zaudējumi reģistrēti nekustamo īpašumu sektorā un informācijas un komunikācijas pakalpojumu sektorā.

Visbeidzot attiecībā uz jaunuzņēmumu attīstības ārējās finansēšanas aspektu, apskatāms zemāk redzamais 25. attēls:

25. attēls. Kopējās piesaistītās investīcijas Latvijas jaunuzņēmumos un kopējais darījumu skaits laika posmā no 2012. līdz 2018. gadam

Avots: EM pētījums

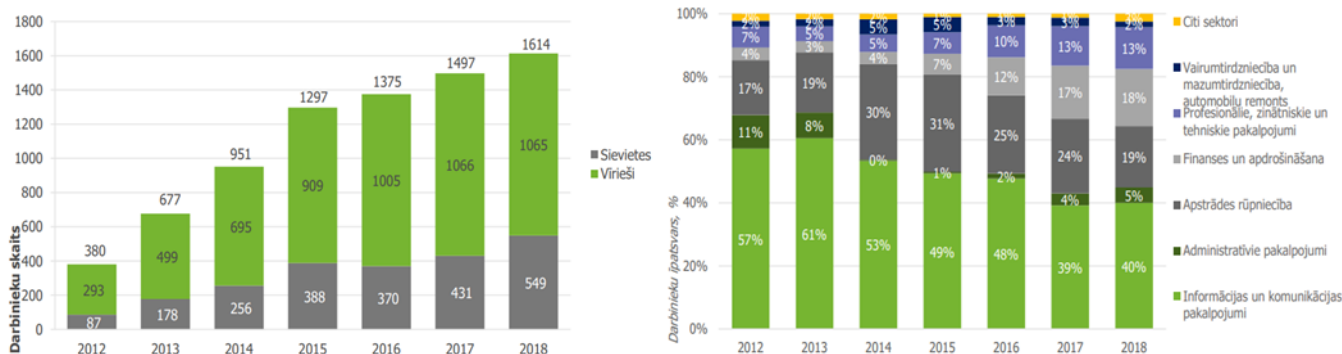
Latvijas jaunuzņēmumiem laika posmā no 2012. līdz 2018. gadam izdevās piesaistīt finansējumu 262,9 miljoniem EUR apmērā, kas iegūti 373 darījumu rezultātā. Finansējums lielākoties ir ārvalstu izcelsmes. Piesaistītā finansējuma apjoms un darījumu skaits laika posmā no 2012. līdz 2018. gadam ir pieaudzis 8 reizes, taču ar vērā ņemamām svārstībām ik pēc pāris gadiem.

Baltijas valstu kontekstā Igaunija un Lietuva pārspēj Latviju, gan absolūtā piesaistītā finansējuma apmērā, gan finansējuma vidējā apmērā uz vienu darījumu un vienu jaunuzņēmumu.

Jaunuzņēmumu sociāli-ekonomiskā ietekme

Šeit ir izklāstīta informācija par jaunuzņēmumu mijiedarbību ar darba tirgu un publisko sektoru.

Sapārotā 26.attēlā ir atspoguļots jaunuzņēmumos nodarbināto kopskaits un tā īpatsvara sadalījums pa nozarēm vairāku gadu garumā:

26. attēls. Jaunuzņēmumos nodarbināto skaits un to sadalījums pa nozarēm laika posmā no 2012. līdz 2018. gadam

avots: EM pētījums

Strādājošo kopskaits gadu no gada stabili pieaug, 2018. gadā šāda veida uzņēmumos nodarbinot vairāk kā 1600 darbinieku (0,18% no attiecīgā gada strādājošo kopskaita Latvijā).

Strādājošo sadalījumā pa nozarēm sākotnējos gados dominēja IKT nozarē strādājošie, savukārt turpmākajos gadus IKT nozare īpatsvara ziņā arvien vairāk piekāpās apstrādes rūpniecības, finanšu un apdrošināšanas, kā arī profesionālo pakalpojumu nozarēs strādājošajiem. Tomēr IKT startapi vēl joprojām nodarbina relatīvi lielāko darbinieku skaitu.

Strādājošo atalgojuma aspekta aptveršanā pētījuma autori sastapās ar grūtībām ticamu datu iegūšanā, taču iegūtās aplēses liecina, ka jaunuzņēmumos maksātā darba alga vairākkārt pārsniedz

valsts vidējo atalgojumu (piemēram, 2018. gadā vidējais pētījumā norādītais bruto atalgojums sastādīja 3444 EUR). To varētu izskaidrot tas, ka vairumā gadījumu uzskaitē esošie darbinieki vienlaicīgi ir arī uzņēmuma dibinātāji, kuri atalgojuma noteikšanā vadās nevis pēc darba tirgus līdzsvara cenas, bet pēc uzņēmuma finanšu situācijas.

Spriežot par startapiem no nodokļu iekasēšanas viedokļa, absolūtais vairākums jaunuzņēmumu darbojas vispārējā nodokļu režīmā nevis mikrouzņēmuma nodokļu maksātāja režīmā. Tas ievērojami palielina no viena uzņēmuma iekasējamo nodokļu apmēru.

Kopumā 2012.-2018. gada periodā no jaunuzņēmumiem iekasēto nodokļu apmērs pieauga no 1,2 milj. EUR līdz 8,2 milj. EUR. Vislielāko fiskālo pienesumu jaunuzņēmumi nodrošināja caur VSAOI⁹ un IIN atskaitījumiem (2018. gadā abu nodokļu pārskaitījumi radīja 95% no kopējās fiskālā devuma).

Atzīmējams, ka kontekstā ar pirmīt minēto jaunuzņēmumiem raksturīgo negatīvo peļņu to darbības pirmajā piecgadē, šajā laika posmā jaunuzņēmumiem uzkrājas ievērojami nodokļu parādi, liecinot, ka jāmaina nodokļu aplikšanas kārtība šāda veida uzņēmumiem.

⁹ Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas